

Οδηγός Εκπαιδευτικού για την Ανάπτυξη Κοινωνικών και Συναισθηματικών Δεξιοτήτων, Δεξιοτήτων Ζωής και Αυτόνομης Διαβίωσης για μαθητές με αναπηρία μέσω Κοινωνικών Ιστοριών

ΙΕΠ

Γελαστοπούλου Μαρία

Σύμβουλος Β' Ειδικής
και Ενταξιακής Εκπαίδευσης, ΙΕΠ

Παπαμιχαλοπούλου Έρην

Ειδική Παιδαγωγός

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Αθήνα 2020

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Συγγραφείς **Γελαστοπούλου Μαρία**
Σύμβουλος Β΄
Ειδικής & Ενταξιακής Εκπαίδευσης, ΙΕΠ

Παπαμιχαλοπούλου Έρη (Med)
Ειδική Παιδαγωγός

*Υπεύθυνη Συντονισμού
για το ΙΕΠ* **Γελαστοπούλου Μαρία**
Σύμβουλος Β΄
Ειδικής & Ενταξιακής Εκπαίδευσης, ΙΕΠ

Εικονογράφηση **Αβδίκου Χριστίνα**

Φωτογράφιση **Τσακναρίδης Ανδρέας**

Γραφιστική επιμέλεια **ONDEMAND AE**

ΠΡΑΞΗ: «Καθολικός σχεδιασμός και ανάπτυξη προσβάσιμου ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού», MIS 5001313, Άξονες Προτεραιότητας 6, 8, 9, στο πλαίσιο του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση, με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο-ΕΚΤ).

Υπεύθυνοι της Πράξης:

Κουρμπέτης Βασίλης, Σύμβουλος Α΄
Ειδικής Αγωγής & Εκπαίδευσης, ΥΠΑΙΘ
(από 16/06/2016 έως 11/07/2019)

Γελαστοπούλου Μαρία, Σύμβουλος Β΄
Ειδικής & Ενταξιακής Εκπαίδευσης, ΙΕΠ (από 12/07/2019)

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ιωάννης Αντωνίου

Πρόεδρος του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αν. Τσόχα 36, 11521 Αθήνα

Τηλ.: 213 1335100 Fax: 213 1335111

Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο: info@iep.edu.gr

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Οδηγός Εκπαιδευτικού
για την Ανάπτυξη
Κοινωνικών και
Συναισθηματικών Δεξιοτήτων,
Δεξιοτήτων Ζωής
και Αυτόνομης Διαβίωσης
για μαθητές με αναπηρία
μέσω Κοινωνικών Ιστοριών

Γελαστοπούλου Μαρία

Σύμβουλος Β' Ειδικής
και Ενταξιακής Εκπαίδευσης, ΙΕΠ

Παπαμιχαλοπούλου Έρη

Ειδική Παιδαγωγός

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Αθήνα 2020

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	7
---------------	---

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1	Τι είναι οι Κοινωνικές Ιστορίες. Στόχοι και θεματολογία.....	12
1.2	Η δομή των Κοινωνικών Ιστοριών.....	14
1.2.1	Τα είδη των προτάσεων.....	14
1.2.2	Είδη Κοινωνικών Ιστοριών και αναλογία προτάσεων.....	18
1.2.2.1	Απλές Κοινωνικές ιστορίες.....	18
1.2.2.2	Εκτεταμένες Κοινωνικές Ιστορίες.....	18
1.2.3	Σύγχρονες μορφές και είδη Κοινωνικών Ιστοριών.....	19
1.3	Συγγραφή Κοινωνικών Ιστοριών.....	20
1.3.1	Προεργασία για τη συγγραφή μιας Κοινωνικής Ιστορίας.....	20
1.3.1.1	Προσδιορισμός του στόχου-Ακριβής καθορισμός του θέματος.....	20
1.3.1.2	Συλλογή πληροφοριών.....	21
1.3.1.3	Η παιδαγωγική αξιολόγηση του παιδιού.....	22
1.3.2	Η συγγραφή μιας Κοινωνικής Ιστορίας.....	23
1.3.3	Έλεγχος και αξιολόγηση της Κοινωνικής Ιστορίας.....	26
1.3.4	Μορφές Κοινωνικής Ιστορίας: Έντυπη ή ψηφιακή.....	26
1.4	Η αξιοποίηση των Κοινωνικών Ιστοριών στη μαθησιακή διαδικασία.....	28
1.4.1	Οι Κοινωνικές Ιστορίες στο Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (ΕΕΠ).....	28
1.4.2	Η εισαγωγή και η επεξεργασία των Κοινωνικών Ιστοριών.....	29
1.4.2.1	Στο εκπαιδευτικό πλαίσιο.....	29
α)	Η εισαγωγή/παρουσίαση μιας Κοινωνικής Ιστορίας.....	29
β)	Επεξεργασία της Κοινωνικής Ιστορίας – Δραστηριότητες επέκτασης.....	34
1.4.2.2	Στο οικογενειακό πλαίσιο.....	36
1.5	Αξιολόγηση του μαθησιακού αποτελέσματος.....	37

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 2 ΕΙΔΗ, ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΟΔΗΓΟΥ

2.1	Κοινωνικές Ιστορίες με εξελικτική σειρά	42
2.2	Κοινωνικές Ιστορίες ως πρόγραμμα εκπαίδευσης και εξοικείωσης με νέες καταστάσεις	42
2.3	Κοινωνικές Ιστορίες ως ιστορίες «επιβεβαίωσης» (αυτοπεριγραφικές / αυτοαναφοράς).....	44
2.4	Κοινωνικές Ιστορίες με τη μορφή μικρής / σύντομης ιστορίας.....	44
2.5	Κοινωνικές Ιστορίες ως πρόγραμμα αυτοαπασχόλησης με ανάλυση έργου	45
2.6	Κοινωνικές Ιστορίες ως μέσο επικοινωνίας.....	46
2.7	Κοινωνικές Ιστορίες ως μέσο καθησυχασμού	46
2.8	Κοινωνικές ιστορίες με σαφείς οδηγίες.....	47
2.9	Κοινωνικές ιστορίες ως μέσο παροχής γνώσεων.....	47

ΕΝΟΤΗΤΑ 3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

3.1	Κοινωνικές Ιστορίες για τον Εαυτό μου (Εικόνα του Εαυτού)	50
3.2	Κοινωνικές Ιστορίες για τις Αισθήσεις και το Σώμα	53
3.3	Κοινωνικές Ιστορίες για την Αυτονομία – Φροντίδα Εαυτού	54
3.4	Κοινωνικές Ιστορίες για τα Συναισθήματα.....	55
3.5	Κοινωνικές Ιστορίες για τις Αξίες	56
3.6	Κοινωνικές Ιστορίες για την Επικοινωνία.....	57
3.7	Κοινωνικές Ιστορίες για τη Φιλία και τα Παιχνίδια με τους Φίλους	58
3.8	Κοινωνικές Ιστορίες για τις Σχολικές Επισκέψεις.....	59
3.8	Κοινωνικές Ιστορίες για τις Σχολικές και Κοινωνικές Εκδηλώσεις.....	60
3.9	Κοινωνικές Ιστορίες για τη Σχολική Ζωή	61

ΕΝΟΤΗΤΑ 4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

4.1	Κοινωνικές Ιστορίες για τη Διαχείριση των Συναισθημάτων	64
4.2	Κοινωνικές Ιστορίες για την Πρόληψη Ασθενειών και τα Ατυχήματα.....	67
4.3	Κοινωνικές Ιστορίες για τη Διαχείριση Κινδύνων.....	69
4.4	Κοινωνικές Ιστορίες για την Αλλαγή Ρουτίνας και τη Διαχείριση Απρόοπτων Καταστάσεων.....	71

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία..... 75

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία..... 76

Παράρτημα

Εισαγωγή

Ένας από τους βασικούς στόχους των Προγραμμάτων Σπουδών (ΠΣ) για μαθητές με και χωρίς αναπηρίες ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, διεθνώς, είναι η ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων μέσω κατάλληλων εκπαιδευτικών προσεγγίσεων, εκπαιδευτικών υλικών και μέσων, δραστηριοτήτων, οργανωμένων σχεδίων δράσης και άλλων εκπαιδευτικών πρακτικών. Λόγω της ετερογενούς σύνθεσης του μαθητικού πληθυσμού που χαρακτηρίζει τις τάξεις στο σύγχρονο σχολείο, ο εν λόγω στόχος επιτυγχάνεται μέσω μιας διαφοροποιημένης προσέγγισης που στηρίζεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μαθητών, στο μαθησιακό τους προφίλ, στα ενδιαφέροντα και στις κλίσεις τους λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη και το κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο του μαθητή (Ζώνιου-Σιδέρη, 2004α, 2004β· Spence, 2003). Η αναζήτηση αποτελεσματικών μεθόδων και πρακτικών για την επίτευξη του ως άνω αναφερόμενου στόχου αποτελεί βασική μέριμνα των εκπαιδευτικών.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, η αξιοποίηση των Κοινωνικών Ιστοριών (ΚΙ) στην εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία συμβάλλει αποτελεσματικά στην επίτευξη του παραπάνω στόχου. Ειδικότερα, για την ανάπτυξη κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων μαθητών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ), οι Κοινωνικές Ιστορίες χρησιμοποιούνται ολοένα και περισσότερο από τους/τις εκπαιδευτικούς, καθώς σύγχρονες έρευνες τεκμηριώνουν την αποτελεσματικότητά τους (Karal & Wolfe, 2018· Johnson, 2015· Bozkurt Suni & Vuran, 2014· Bucholz, 2012· Karkhaneh, Clark, Ospina, Seida, Smith & Hartling, 2010). Στο πλαίσιο καθολικού σχεδιασμού για τη μάθηση (UDL) προκειμένου να διασφαλιστούν ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στο Πρόγραμμα Σπουδών και συμμετοχής στην εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία όλων των μαθητών/ητριών, συμπεριλαμβανομένων και αυτών με αναπηρία, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής η συγχρηματοδοτούμενη Πράξη με τίτλο «Καθολικός σχεδιασμός και ανάπτυξη προσβάσιμου ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού» η οποία, εκτός των άλλων, προβλέπει την ανάπτυξη ΚΙ για την υποστήριξη των μαθητών/τριών με αναπηρία με έμφαση σε αυτούς/ές με ΔΑΦ και την επίτευξη των ως άνω αναφερόμενων στόχων (Gray, 2010· European Commission, Inclusion Europe, 2009· UNESCO, 2007· Αλευρά, 2007· ΥΠΕΠΘ, 2004).

Οι εν λόγω ΚΙ συμπεριλαμβάνονται στον παρόντα οδηγό για τον εκπαιδευτικό και στοχεύουν στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη και στην αυτόνομη διαβίωση μαθητών με αναπηρία γενικότερα και ειδικότερα με ΔΑΦ (ωστόσο μπορούν να αξιοποιηθούν και για μαθητές χωρίς αναπηρία), καλύπτοντας μια ευρεία γκάμα θεματικών ενοτήτων του ΠΣ.

Ο παρών οδηγός απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για την υποστήριξη του έργου τους και της μαθησιακής διαδικασίας, αλλά και σε γονείς και θεραπευτές που ασχολούνται με την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία και αξιοποιούν τις ΚΙ.

Ο Οδηγός αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος περιλαμβάνονται το θεωρητικό πλαίσιο, η διαδικασία συγγραφής ΚΙ και η αξιοποίησή τους στο σχολείο, αλλά και σε άλλα πλαίσια εκτός σχολείου, όπως στο σπίτι, για την εκπαίδευση των εν λόγω μαθητών/ητριών. Στο δεύτερο μέρος περιλαμβάνονται οι ΚΙ που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο αυτής της Πράξης με αναλυτική περιγραφή των στόχων.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Θεωρητικό πλαίσιο

Η κοινωνική και προσωπική ανάπτυξη ενός ατόμου, η κατάκτηση κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων καθώς και δεξιοτήτων ζωής αποτελούν πρωταρχικό στόχο στα Προγράμματα Σπουδών στην προσχολική εκπαίδευση, αλλά και γενικότερα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς τέτοιου είδους δεξιότητες αποτελούν τη βάση για την ανάπτυξη, την πρόοδο, την ισότιμη ένταξη στο ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό γίγνεσθαι και το well being κάθε ανθρώπου. Η κοινωνική αλληλεπίδραση αποτελεί θεμελιώδη αρχή στη ζωή κάθε ανθρώπου. Οι κοινωνικές δεξιότητες δίνουν τη δυνατότητα στο άτομο να δημιουργήσει αποτελεσματικές και αμοιβαίες κοινωνικές σχέσεις (Gresham, 1997· Gumpel, 1994). Ωστόσο, η κατάκτηση τέτοιων δεξιοτήτων από τους μαθητές και μαθήτριες απαιτεί συχνά διαφορετικές προσεγγίσεις, διαφορετικά μέσα και μεθόδους καθώς δεν επιτυγχάνεται πάντα μέσω μιας διαδικασίας ωρίμανσης του ατόμου από τη συνύπαρξή του με άλλα άτομα, όπως μπορεί να συμβαίνει με μία μερίδα μαθητών/ητριών. Αυτό συνδέεται με το διαφορετικό τρόπο ανάπτυξης των ψυχικών λειτουργιών σε διαφορετικά άτομα.

Ειδικότερα, αναφερόμενοι στους μαθητές με ΔΑΦ, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, παρουσιάζονται ιδιαίτερες δυσκολίες στην κοινωνική αλληλεπίδραση, στη σύναψη σχέσεων με τους συνομηλίκους, στην τήρηση κανόνων, στην κατανόηση κοινωνικών καταστάσεων, στην επικοινωνία και στη χρήση πολλαπλών εξωλεκτικών συμπεριφορών που ρυθμίζουν την κοινωνική συναλλαγή. Επιπλέον, η έλλειψη κοινωνικής ή συγκινησιακής αμοιβαιότητας, η έλλειψη ενσυναίσθησης και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν σε καταστάσεις που απαιτούν συνδυασμένη προσοχή (joint attention) προκαλούν στους εν λόγω μαθητές δυσκολία να υιοθετήσουν λειτουργικές συμπεριφορές ανάλογα με τα κοινωνικά σήματα και το εκάστοτε πλαίσιο. Η καθυστέρηση στην ανάπτυξη της γλώσσας ή η ολική απουσία αυτής καθώς και οι δυσκολίες στη γλωσσική κατανόηση, στη διαδικασία αποκωδικοποίησης των μηνυμάτων, στην κατανόηση της μεταφορικής γλώσσας, του χιούμορ, της ειρωνείας και της αμφισημίας δυσκολεύουν την κοινωνική αλληλεπίδραση και την κατανόηση κοινωνικών καταστάσεων με αποτέλεσμα συχνά να παρερμηνεύουν, όσα ακούν, να προκαλείται σύγχυση και να βιώνουν άγχος που ενδεχομένως να τους οδηγεί σε κοινωνική απομόνωση (Smith, 2016). Παρόμοιες δυσκολίες στην κοινωνική προσαρμογή, την αυτορρύθμιση και την αυτονόμηση παρατηρούνται και σε μαθητές/ήτριες με νοητική αναπηρία ή και άλλου είδους αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Δυσκολίες κοινωνικής προσαρμογής παρατηρούνται, επίσης πολλές φορές, και σε μαθητές/ήτριες που δεν έχουν διαγνωσθεί με κάποια αναπηρία. Ωστόσο, οι εν λόγω δεξιότητες μπορούν να διδαχτούν μέσω κατάλληλων προσεγγίσεων και να αποκτηθούν κατά τη μαθησιακή διαδικασία.

Οι Κοινωνικές Ιστορίες (Social Stories) που αναπτύχθηκαν από την Carol Gray το 1991 αποτελούν μια σύγχρονη προσέγγιση για τη διδασκαλία κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων και λειτουργικών συμπεριφορών. Συμβάλλουν στην ανάπτυξη της κοινωνικής κατανόησης, η οποία δεν εξαρτάται μόνο από έκδηλους, αλλά και από σιωπηρούς κοινωνικούς κανόνες που διέπουν μια κατάσταση, μια περίσταση ή ένα συμβάν καθώς και τις καθημερινές κοινωνικές συναλλαγές, διότι οι ΚΙ παρέχουν πληροφορίες που απαντούν στα ερωτήματα «πότε», «πού» και «γιατί» συμβαίνει κάτι, καθώς και «ποιος» και «πώς» εμπλέκεται. Μια ΚΙ που περιγράφει μια κοινωνική κατάσταση, όπως την αντιλαμβάνεται ένα συγκεκριμένο άτομο, το οποίο μπορεί να αποτελεί τον κεντρικό ήρωά της και επιπλέον παρέχει ακριβείς πληροφορίες επιτρέπει στο άτομο την πρόσβαση σε μη ορατές πληροφορίες σχετικά με μια κοινωνική κατάσταση ή αλληλεπίδραση, αλλά και σε απτά κοινωνικά στοιχεία. Η ταυτόχρονη παροχή ελλιπών ή κρυφών πληροφοριών μέσω των ΚΙ σε άτομα με ΔΑΦ διαφοροποιεί τις ΚΙ από τις άλλες προσεγγίσεις αναφορικά με την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων (Gray, 2010). Οι ΚΙ παρότι συνδέονται άμεσα με την αποτελεσματική εκπαίδευση μαθητών με ΔΑΦ για την ανάπτυξη κοινωνικών, συναισθηματικών, επικοινωνιακών δεξιοτήτων καθώς και της αυτονομίας τους, σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα, έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικές και για την εκπαίδευση μαθητών με νοητική αναπηρία, με προβλήματα συμπεριφοράς, αλλά και για μαθητές χωρίς αναπηρία, καθώς εισάγουν το άτομο στην κατανόηση κοινωνικών καταστάσεων με τη χρήση στοιχείων από την καθημερινότητά του (Smith, 2016, 2001· Erangey, 2001· Moffat, 2001· Rowe, 1998).

1.1 Τι είναι οι Κοινωνικές Ιστορίες. Στόχοι και θεματολογία

Η αξιοποίηση των ΚΙ της Gray αναπτύχθηκε για πρώτη φορά σε μαθητές με αυτισμό στο Λύκειο του Jenison στην Αμερική και στη συνέχεια η χρήση τους υιοθετήθηκε από πολλούς εκπαιδευτές και γονείς σε ολόκληρη την Αμερική και σταδιακά και σε ολόκληρο τον κόσμο. Σύμφωνα με την Gray, οι ΚΙ μέσα σε λιγότερο από μία δεκαετία κέρδισαν μία θέση στα σπίτια και στις τάξεις σε όλο τον κόσμο. Παρόλο που οι ΚΙ είχαν ως στόχο τη βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων μαθητών που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού, ωστόσο, όπως αναφέρει και η ίδια, τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης μεθόδου υπήρξαν επιτυχή και σε παιδιά με άλλες κοινωνικές, επικοινωνιακές ιδιαιτερότητες ή δυσκολίες καθώς και σε άτομα τυπικής ανάπτυξης (Gray, 2015, 2010).

Μια ΚΙ είναι μια σύντομη ιστορία με συγκεκριμένη μορφή και δομή που περιγράφει με αντικειμενικό και δομημένο τρόπο μια κοινωνική κατάσταση, ένα άτομο, μια ικανότητα, ένα γεγονός ή μια έννοια και συνοδεύονται από εικόνες που αποδίδουν το νόημα του κειμένου. Μπορούν να θεωρηθούν σύντομες γραπτές περιγραφές κοινωνικών καταστάσεων και λειτουργικών τρόπων αντίδρασης σε αυτές. Οι ΚΙ παρέχουν σαφείς οδηγίες για το πώς εκδηλώνονται οι κατάλληλες κοινωνικές αντιδράσεις. Απεικονίζουν τα συναισθήματα, τις σκέψεις και

τις συμπεριφορές των άλλων ανθρώπων και βοηθούν το μαθητή/ήτρια να υιοθετήσει συμπεριφορές που διευκολύνουν την αλληλεπίδραση με τους/τις άλλους/ες (Gray, 2015, 2010). Οι ΚΙ σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν ένα βιβλίο με οδηγίες που θα πρέπει το παιδί να ακολουθήσει, αλλά έχουν στόχο να παρουσιάσουν πληροφορίες που θα βοηθήσουν το παιδί να κατανοήσει μια κοινωνική κατάσταση (Smith, 2016).

Μια Κοινωνική Ιστορία έχει **ως βασικό στόχο** να παρέχει πληροφορίες που αφορούν στο χώρο και στον χρόνο μιας κατάστασης καθώς στις συμπεριφορές, όσων εμπλέκονται σ' αυτήν, αλλά και στα πιθανά της αίτια προκειμένου να συμβάλει στην ανάπτυξη λειτουργικών κοινωνικών συμπεριφορών, στάσεων, κοινωνικών δεξιοτήτων. Έτσι, το παιδί μαθαίνει να αλληλοεπιδρά, να δημιουργεί σχέσεις με τους συνομηλικούς τους ή άλλους ανθρώπους και να εκπαιδεύεται στην αυτόνομη διαβίωση. Μια ΚΙ μπορεί να υποστηρίξει, να πληροφορήσει, να καθυστερήσει, να καθοδηγήσει και να παρηγορήσει ένα παιδί, αλλά και όλους, όσους εργάζονται και συναναστρέφονται με αυτό (Gray, 2002). Οι ΚΙ μπορούν να χρησιμοποιηθούν για α) τη διαχείριση ή την επίτευξη αλλαγών στη ζωή του/της μαθητή/ήτριας, β) τη διδασκαλία κοινωνικών συμπεριφορών και ρουτινών, γ) την αιτιολόγηση συμπεριφορών των άλλων, δ) την τήρηση κανόνων, ε) τη διαχείριση και επίλυση προβλημάτων, στ) την ανάπτυξη ενσυναίσθησης, ζ) την απόκτηση γνώσεων και η) την εισαγωγή νέων ρουτινών στο σχολείο, στο σπίτι ή και στην τοπική κοινότητα προκειμένου να ενταχθεί κοινωνικά και να διαχειριστεί ή να μειώσει το άγχος του/της καθώς και ενδεχόμενες δυσλειτουργικές συμπεριφορές. Επιπλέον, προετοιμάζουν το παιδί για νέες εμπειρίες, όπως οικογενειακές διακοπές, επίσκεψη στον γιατρό κ.ά., διδάσκουν δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης, επικοινωνιακές δεξιότητες, τρόπους διαχείρισης μιας στερεοτυπίας και μείωσης του άγχους και συμβάλλουν στη διαχείριση των σχολικών προγραμμάτων. Βασικός στόχος των ΚΙ δεν είναι η συμμόρφωση σε συγκεκριμένες συμπεριφορές, αλλά η αποσαφήνιση και η βαθύτερη κατανόηση μιας κοινωνικής κατάστασης, καθώς και η απόκτηση εκείνων των δεξιοτήτων που θα οδηγήσουν σε κατάλληλες κοινωνικές συμπεριφορές (Αλευρά, 2007· Καλύβα, 2005· Gray, 2002· Gray & Garand, 1993).

Η **Θεματολογία** των ΚΙ μπορεί να είναι ευρεία. Συνδέεται άμεσα με τις ανάγκες του παιδιού και επομένως το θέμα της προκύπτει από τις δυσκολίες που μπορεί να έχει ένα παιδί και θα πρέπει να τις διαχειριστεί, από την καθημερινότητά του στην τάξη, στο σπίτι ή στην τοπική κοινωνία, από τη γνώση που θέλει ο/η εκπαιδευτικός ή ο γονέας να μεταδώσει, από τις δεξιότητές του που κρίνεται σκόπιμο να προάγονται, από το ΠΣ και γενικότερα από οτιδήποτε κρίνεται αναγκαίο να παρασχεθεί ως πληροφόρηση στο παιδί (Gray, 2016).

Μια ΚΙ ξεχωρίζει από τα άλλα κείμενα, καθώς έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως η δομή της, τα βασικά είδη των προτάσεων που περιλαμβάνει και η αναλογία των προτάσεων αυτών σε μια ΚΙ. Στη συνέχεια θα γίνει αναλυτική αναφορά σε αυτά τα χαρακτηριστικά προκειμένου να αξιοποιούνται σωστά για τη συγγραφή μιας ΚΙ από κάθε ενδιαφερόμενο/η (Gray, 2016).

1.2 Η δομή των Κοινωνικών Ιστοριών

Μια κοινωνική ιστορία έχει έναν **τίτλο**, μια **εισαγωγή** ως αρχή της ιστορίας, ένα **κυρίως θέμα** και έναν **επίλογο** και απαντά στις ερωτήσεις ποιος, πού, πότε, τι, πώς, γιατί. Για κάθε ένα από τα παραπάνω θα γίνει αναλυτική αναφορά στην ενότητα που περιγράφει τη διαδικασία συγγραφής. Στη δομή της ΚΙ συμπεριλαμβάνονται τα είδη των προτάσεων και η μεταξύ τους αναλογία. Τα δομικά μέρη μιας ΚΙ παραμένουν ίδια και στις δύο μορφές ΚΙ, δηλαδή α) στις **βασικές ή απλές ΚΙ** και β) στις **εκτεταμένες ΚΙ**. Αυτό που αλλάζει είναι τα είδη των προτάσεων που χρησιμοποιούνται σε κάθε μορφή ΚΙ και η αναλογία τους (Gray, 2016).

1.2.1 Τα είδη των προτάσεων

Τα είδη των προτάσεων που χρησιμοποιούνται για τη συγγραφή μιας ΚΙ είναι α) οι **περιγραφικές**, β) οι **προτάσεις προοπτικής**, γ) οι **καθοδηγητικές**, δ) οι **προτάσεις επιβεβαίωσης** οι οποίες αποτελούν τις **βασικές προτάσεις** μιας απλής ΚΙ, καθώς και ε) οι **προτάσεις ελέγχου**, στ) οι **συνεργατικές**, οι οποίες συνήθως δε χρησιμοποιούνται σε απλές ΚΙ, αλλά σε ΚΙ εκτεταμένης μορφής και ζ) οι **προτάσεις με κενή γραμμή** που συμπληρώνονται από το παιδί, οι οποίες χρησιμοποιούνται ως τύπος πρότασης τόσο στις ΚΙ με τη βασική δομή, όσο και στις ΚΙ με εκτεταμένη μορφή. Πιο συγκεκριμένα:

1. Περιγραφικές προτάσεις (descriptive sentences).

Περιγράφουν αντικειμενικά στοιχεία μιας κατάστασης ή ενός συμβάντος, όπως για παράδειγμα πού συμβαίνει ένα συγκεκριμένο γεγονός, ποιοι εμπλέκονται σε αυτό, τι κάνουν και για ποιους λόγους. Είναι οι πιο βασικές προτάσεις και αυτές που χρησιμοποιούνται πιο συχνά. Συνήθως είναι η απάντηση στις ερωτήσεις μερικής άγνοιας (ποιος, πού, πότε, πώς, τι, γιατί) που οδηγούν στην ανάπτυξη της ιστορίας (Gray, 2010· Rowe, 1998). Περιγράφουν μια σκηνή όπως θα φαινόταν μέσω ενός φακού μαγνητοσκόπησης, ωστόσο χρειάζεται να τηρηθεί μια λεπτή ισορροπία ανάμεσα σε αρκετή λεπτομέρεια και υπερβολική λεπτομέρεια (Gray, 2018· Smith, 2016).

Παραδείγματα περιγραφικών προτάσεων

«Ο μπαμπάς μου ακούει τις ειδήσεις στο ραδιόφωνο».

«Η δασκάλα της τάξης πηγαίνει στα θρανία των παιδιών».

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ → Μόλις χτυπήσει το κουδούνι, όλα τα παιδιά μπαίνουμε στην τάξη και καθόμαστε στις θέσεις μας.

2. Προτάσεις προοπτικής (perspective sentences). Περιγράφουν εσωτερικές καταστάσεις, όπως σκέψεις, συναισθήματα, επιθυμίες, γνώσεις, πεποιθήσεις, απόψεις, στάσεις, αντιλήψεις, διαθέσεις, επιλογές, προτιμήσεις ή μια φυσική κατάσταση-υγεία. Οι προτάσεις προοπτικής είναι σημαντικές σε μία ΚΙ, γιατί δίνουν πληροφορίες που μαθητές/ήτριες με ΔΑΦ είναι πολύ δύσκολο να αποκτήσουν μόνοι/ες τους/ (Smith, 2003). Ένας βοηθητικός κανόνας είναι να φαντάζεται ο δημιουργός των ΚΙ ότι με τις προτάσεις προοπτικής παρέχεται η δυνατότητα στο παιδί να βλέπει μέσα στο μυαλό και στην καρδιά των άλλων και με αυτό τον τρόπο να κατανοεί τα αίτια της συμπεριφοράς τους (Gray, 2016· Smith, 2016).

ΠΡΟΤΑΣΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗΣ → Εάν μείνω παραπάνω ώρα έξω στην αυλή και δεν επιστρέψω στην τάξη μου έγκαιρα, η δασκάλα θα ανησυχήσει, μήπως έπαθα κάτι.

Παραδείγματα προτάσεων προοπτικής

«Αν σηκωθώ από τη θέση μου, η δασκάλα δεν θα μπορέσει να κάνει μάθημα και θα στεναχωρηθεί».

«Όλοι οι άνθρωποι νιώθουν λυπημένοι κάποιες φορές».

3. Καθοδηγητικές προτάσεις (directive sentences). Υποδεικνύουν λειτουργικές ή και ενδειγμένες συμπεριφορές σε μια δεδομένη κατάσταση. Η αναμενόμενη/λειτουργική συμπεριφορά θα πρέπει να περιγράφεται με θετική διατύπωση και να είναι εξατομικευμένη για κάθε επιθυμητή απάντηση (Gray, 2016· Gray και Garand, 1993). Οι εν λόγω προτάσεις προτείνουν στο παιδί τι να προσπαθήσει να κάνει ή να πει σε μια συγκεκριμένη περίπτωση (Rowe, 1998). Συνήθως οι προτάσεις αυτές ξεκινούν ως εξής: «Θα προσπαθήσω να...», «Ίσως θα χρειαστεί να...», «Καλό θα είναι ή μια καλή ιδέα είναι...», «Για να βοηθηθώ, θα πρέπει...», «Αυτό που πρέπει να θυμηθώ είναι να...» κ.ά.

Παραδείγματα καθοδηγητικών προτάσεων

«Θα προσπαθήσω να είμαι δίπλα στη μητέρα μου, για να μην χαθώ».

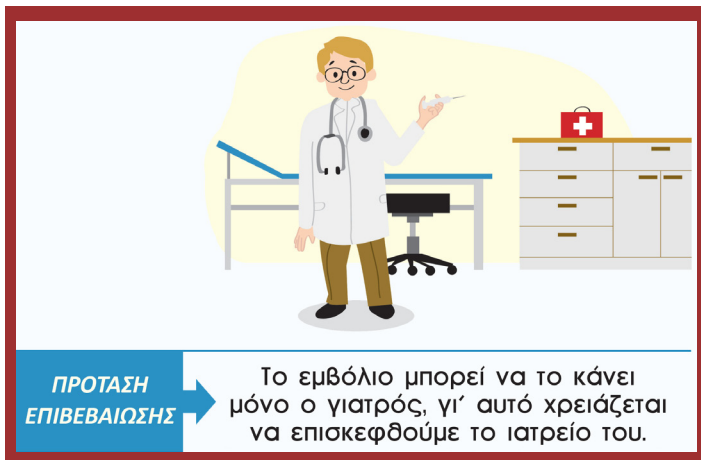
«Καλό θα είναι να πω στους άλλους πώς νιώθω».

ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

→ Είναι σημαντικό να είμαι κοντά στη μαμά μου και να τη βλέπω, όταν γυρίζω το κεφάλι μου δεξιά και αριστερά.

4. Προτάσεις επιβεβαίωσης. Περιγράφουν κοινές κοινωνικές αξίες, εκφράζουν πολιτισμικές απόψεις και κοινά συναισθήματα. Δίνεται έμφαση σε έναν κανόνα, νόμο ή έθιμο και κώδικες συμπεριφοράς. Συνήθως, συνοδεύουν τα άλλα είδη προτάσεων (π.χ. περιγραφικές, προοπτικές) (Gray, 2016).

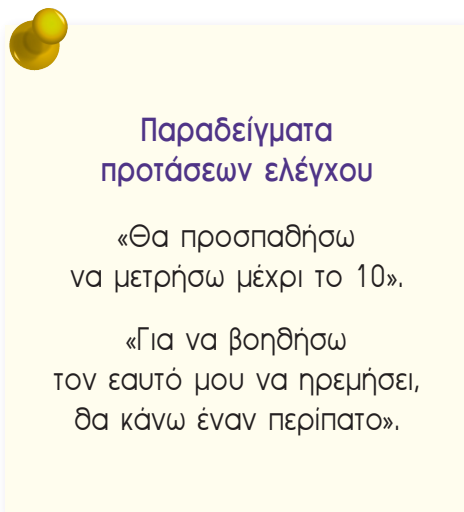

Παραδείγματα προτάσεων επιβεβαίωσης

«Είναι πολύ σημαντικό να θυμάμαι ότι περνάμε τη διάβαση μόνο όταν το φανάρι είναι πράσινο για τους πεζούς». (κανόνας)

«Όταν ο μπαμπάς μου ροχαλίζει δυνατά, σημαίνει ότι κοιμάται». (καθησυχαστική)

5. Προτάσεις ελέγχου (control sentences). Μπορεί να είναι γραμμένες από το ίδιο το άτομο που εκπαιδεύεται ή σε συνεργασία με τον/την εκπαιδευτικό, έτσι ώστε να εντοπίσει τις τεχνικές ή τους τρόπους που θα βοηθήσουν να ανακαλέσει τις πληροφορίες της ΚΙ. Αυτό το είδος των προτάσεων δίνει την ευκαιρία στον/στη μαθητή να ρυθμίζει καλύτερα τη συμπεριφορά του (Gray, 2016).

6. Συνεργατικές προτάσεις ή προτάσεις συνεργασίας. Περιγράφουν τι μπορούν να κάνουν οι άλλοι που βρίσκονται εκείνη τη στιγμή δίπλα στο παιδί για να το βοηθήσουν (Gray, 2016).

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ → Ένας νταής μπορεί να με κάνει να νιώσω άσχημα, να αναστατωθώ ή να θυμώσω. Δεν χρειάζεται όμως να το κρατήσω κρυφό. Θα το πω στη μαμά, στον μπαμπά και στη δασκάλα μου.

Παραδείγματα συνεργατικών προτάσεων

«Μια καλή ιδέα είναι να ζητήσω βοήθεια από τη μαμά ή τον μπαμπά και να μου θυμίσουν τι χρειάζεται να κάνω για να μην νιώθω λύπη».

«Η κυρία μου θα με βοηθήσει να βρω τη σελίδα του βιβλίου των Μαθηματικών».

7. Πρόταση με κενή γραμμή. Ενθαρρύνει το παιδί να μαντέψει το επόμενο βήμα σε μια περίσταση (αποκρίσεις των άλλων ατόμων στις ενέργειές του ή τα δικά του συναισθήματα και αντιδράσεις) (Smith, 2016· Gray, 2016). Οι προτάσεις αυτές μπορεί να είναι ελλειπτικές, με κενό, δηλαδή, κάποιο τμήμα τους, το οποίο καλείται να συμπληρώσει το παιδί. Έτσι, ελέγχεται κατά πόσο κατανοεί το παιδί την κοινωνική ιστορία ή μπορεί να προβλέψει το επόμενο βήμα ενός περιστατικού ή μιας κατάστασης (Gray, 2016). Κάθε τύπος πρότασης από τις παραπάνω μπορεί να πάρει τη μορφή της πρότασης με κενή γραμμή ή ελλειπτική που χρήζει συμπλήρωσης (Gray, 2016).

Παραδείγματα προτάσεων με κενή γραμμή

«Εάν σηκώσω το χέρι μου για να απαντήσω στην ερώτηση της δασκάλας μου, εκείνη θα νιώσει».

«Όταν φάω το γλυκό, καλό θα είναι να».

ΠΡΟΤΑΣΗ ΜΕ ΚΕΝΗ ΓΡΑΜΜΗ → Μπορεί ακόμα να βρω μόνη μου να κάνω κάτι που να με κάνει να νιώσω καλύτερα, όπως

1.2.2. Είδη Κοινωνικών Ιστοριών και αναλογία προτάσεων

1.2.2.1. Απλές Κοινωνικές ιστορίες

Σε μια ΚΙ το κάθε είδος έχει ένα ξεχωριστό ρόλο και χρησιμοποιείται με μια ορισμένη συχνότητα που ονομάζεται *Αναλογία της Κοινωνικής Ιστορίας*. Μια κοινωνική ιστορία απλής μορφής, μπορεί να περιλαμβάνει τέσσερα (4) είδη προτάσεων: α) περιγραφικές (2-5 προτάσεις), β) προοπτικές (2-5), γ) καθοδηγητικές (1-2 προτάσεις) και δ) επιβεβαίωσης (2-5). Οι απλές ΚΙ, ωστόσο, μπορεί να περιλαμβάνουν μόνο τα πρώτα τρία είδη προτάσεων. Μια αποτελεσματική κοινωνική ιστορία χρειάζεται να αποτελείται από δέκα (10) περίπου προτάσεις, εκ των οποίων οι οχτώ (8) να είναι προτάσεις περιγραφικές και προοπτικές, ενώ η μία ή δυο το πολύ να είναι καθοδηγητικές ή κατευθυντικές. Η αναλογία αυτή είναι ενδεικτική και μπορεί να προσαρμοστεί στο μέγεθος του κειμένου με βάση το προφίλ του/της μαθητή/ήτριας.

Είδος πρότασης	Πλήθος προτάσεων
Περιγραφική	2-5 (πλήρεις ή και με κενή γραμμή)
Προοπτική	2-5 (πλήρεις ή και με κενή γραμμή)
Καθοδηγητική	1-2 (πλήρεις ή με κενή γραμμή)
Επιβεβαίωσης	2-5 (πλήρεις ή και με κενή γραμμή)

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Βασική αναλογία απλής ΚΙ

1.2.2.2. Εκτεταμένες Κοινωνικές Ιστορίες

Οι προχωρημένες/εκτεταμένες ΚΙ δομικά έχουν τη μορφή των απλών ΚΙ και περιλαμβάνουν α) τα είδη των προτάσεων με τις αναλογίες που προαναφέρθηκαν στην απλή μορφή ΚΙ και β) επιπλέον, περιλαμβάνουν και άλλα είδη προτάσεων, όπως για παράδειγμα προτάσεις ελέγχου (1 πρόταση), συνεργατικές (2-5 προτάσεις), επιβεβαίωσης (2-5 προτάσεις) και προτάσεις ελλειπτικές με κενή γραμμή. Οι ΚΙ αυτής της μορφής εξηγούν με περισσότερες λεπτομέρειες σε παιδιά υψηλής λειτουργικότητας πως το ίδιο το παιδί και οι εμπλεκόμενοι ενήλικες μπορούν να λειτουργήσουν υποστηρικτικά και βοηθητικά για την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου (Gray, 1994, 2016· Smith, 2016).

Είδος πρότασης	Πλήθος προτάσεων
Περιγραφική	2-5 (πλήρεις ή και με κενή γραμμή)
Προοπτική	2-5 (πλήρεις ή και με κενή γραμμή)
Καθοδηγητική	0-1 (πλήρης ή με κενή γραμμή)
Ελέγχου	0-1 (πλήρης ή με κενή γραμμή)
Επιβεβαίωσης	2-5 (πλήρεις ή και με κενή γραμμή)
Συνεργατική	2-5 (πλήρεις ή και με κενή γραμμή)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Πλήρης αναλογία εκτεταμένης ΚΙ

1.2.3. Σύγχρονες μορφές και είδη Κοινωνικών Ιστοριών

Το περιεχόμενο μιας ΚΙ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματική εφαρμογή της και στην επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου. Είναι σημαντικό το παιδί να διασκεδάσει και να χαλαρώσει με τις ΚΙ και αυτό επιτυγχάνεται με δυο τρόπους. Ο ένας είναι το περιεχόμενο να ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και στη φαντασία του παιδιού. Για παράδειγμα τα βιβλία «φαντασίας» που έχουν γραφτεί, ανάλογα με ό,τι κινητοποιεί το παιδί, όπως για παράδειγμα τα *Minion*, τα *τρένα*, τα αυτοκίνητα κ.ά. ενθουσιάζουν τα παιδιά, όταν συνειδητοποιούν πως έχει γραφτεί αποκλειστικά για εκείνα. Ένας άλλος τρόπος για να εμπλακεί το παιδί στην ΚΙ είναι να λαμβάνονται υπόψη τα δυνατά του σημεία. Αυτού του είδους τα βιβλία είναι τα χειροποίητα που ονομάζονται βιβλία «επιβεβαίωσης» και περιέχουν σελίδες με εικόνες ή φωτογραφίες που περιγράφουν τι κάνει καλά το παιδί, για παράδειγμα ζωγραφίζει καταπληκτικούς δεινόσαυρους, ξέρει την αλφαβήτα, θυμάται τους ήρωες μιας ταινίας. Τα συγκεκριμένα βιβλία αναφέρονται ως βιβλία «φαντασίας» ή «επιβεβαίωσης» και δεν ακολουθούν το ακριβές μοντέλο μιας κοινωνικής ιστορίας (Smith, 2016).

Το περιεχόμενο μιας κοινωνικής ιστορίας θα πρέπει να προσαρμόζεται στα ενδιαφέροντα των παιδιών και να περιέχει τους συγκεκριμένους χαρακτήρες, π.χ. κόμικς με βάση τις προτιμήσεις τους.

Με την πάροδο των χρόνων παρατηρείται μεγάλη εξέλιξη στη δημιουργία των ΚΙ, καθώς όλο και μεγαλύτερος αριθμός εκπαιδευτικών και θεραπευτών ασχολείται με τη συγγραφή τους, όπως δάσκαλοι, γονείς, θεραπευτές, ψυχολόγοι κ.ά. Η Smith (2016) παρουσιάζει μια σειρά από νέα είδη και μορφές κοινωνικών ιστοριών:

- ◆ Σελίδες αφής
- ◆ Ανάγνωση υποστηριζόμενη από σύμβολα
- ◆ Τσαντάκια που κλείνουν, τα οποία περιέχουν σχετικά κείμενα αναφοράς
- ◆ Βίντεο του παιδιού που συμπληρώνουν την ιστορία
- ◆ Πολλές φωτογραφίες του κάθε παιδιού και των σχετικών ενηλίκων που εμπλέκονται στις ανάλογες δραστηριότητες
- ◆ Πολλές συνεχόμενες ίδιες σελίδες που επαναλαμβάνουν και δίνουν έμφαση σε ένα απλό μήνυμα
- ◆ Γενική καθοδήγηση για μια ολόκληρη ομάδα
- ◆ ΚΙ με animation

Η εισαγωγή του ηλεκτρονικού υπολογιστή στο χώρο του σχολείου διευκολύνει την παρουσίαση των ΚΙ μέσω του υπολογιστή, καθώς παρουσιάζονται με τον ίδιο τρόπο κάθε φορά και εμπλουτίζονται με εικόνες, οπτικά και ηχητικά εφέ. Αντίστοιχη μελέτη (Reynhout & Carter, 2009) αναδεικνύει την αποτελεσματικότητα των ΚΙ μέσω της παρουσιάσής τους σε ψηφιακό περιβάλλον. Ωστόσο, η χρήση του υπολογιστή μειώνει την αλληλεπίδραση του εκπαιδευτικού με το παιδί εκτοπίζοντας την κοινωνική διάσταση και για το λόγο αυτό θα πρέπει να αξιοποιείται σωστά (Καλύβα, 2005).

1.3 Συγγραφή Κοινωνικών Ιστοριών

Η συγγραφή μιας ΚΙ αποτελεί το πιο βασικό στάδιο για τον/τη δημιουργό της και για το λόγο αυτό θα πρέπει να κατέχει όλα εκείνα τα εργαλεία και τις πληροφορίες που χρειάζεται, ώστε να είναι αποτελεσματική και να επιτευχθεί ο στόχος για τον οποίο έχει γραφτεί. Ο βασικός στόχος της ενότητας είναι να δώσει τα κατάλληλα εργαλεία και τις πληροφορίες που χρειάζεται ο/η εκπαιδευτικός για να σχεδιάσει και να δημιουργήσει μια ΚΙ. Η συγγραφή μιας ΚΙ μπορεί να γίνει από ένα άτομο (εκπαιδευτικό, γονέα, θεραπευτή, ψυχολόγο, κ.ά.) ή να προκύψει από τη συνεργασία πολλών ατόμων, όπως εκπαιδευτικών, ειδικού βοηθητικού προσωπικού, γονείς, θεραπευτές, συγγενείς, φίλοι, κ.ά. (Gray, 2016· Smith, 2016· Crozier & Sileo, 2005). Έτσι, το παιδί αντιλαμβάνεται ότι και άλλα πρόσωπα δίνουν την ίδια πληροφορία και ενισχύεται η γενίκευση της ιστορίας σε διαφορετικές περιστάσεις. Στη συνέχεια θα αναπτυχθούν τα βήματα και οι κατευθυντήριες γραμμές για τον σχεδιασμό, τη συγγραφή, την εφαρμογή και την αξιολόγηση μιας ΚΙ σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία (Gray, 2016, 2000, 1994· Smith, 2016, 2011, 2003· Swaggart et al, 1995· Gray & Garand, 1993).

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, τα βασικά στάδια συγγραφής μιας ΚΙ είναι τα εξής: α) ο προσδιορισμός του στόχου, ο ακριβής καθορισμός του θέματος β) η συλλογή δεδομένων για το παιδί συμπεριλαμβανομένης και της παιδαγωγικής αξιολόγησής του, γ) η συγγραφή της ΚΙ (Gray, 2016, 2010, 2003· Smith, 2016· Attwood, 2005). Τα 2 πρώτα στάδια αποτελούν την προεργασία για τη συγγραφή.

1.3.1 Προεργασία για τη συγγραφή μιας Κοινωνικής Ιστορίας

1.3.1.1 Προσδιορισμός του στόχου-Ακριβής καθορισμός του θέματος

Αρχικά προσδιορίζεται ο στόχος μιας ΚΙ, η οποία θα εξυπηρετεί κάποια ανάγκη του παιδιού. Μπορεί να είναι η εκπαίδευση για την απόκτηση μιας λειτουργικής συμπεριφοράς, η παροχή συγκεκριμένων γνώσεων ή κοινωνικών πληροφοριών, η αυτονομία, κ.ά. Ως στόχος παραμένει η ανταλλαγή, η παροχή στο παιδί πληροφοριών με τέτοιο τρόπο ή τρόπους που να έχει/ουν νόημα για το παιδί, είτε αυτές αφορούν σε μια λειτουργική συμπεριφορά, είτε σε γνώσεις. Για παράδειγμα στην περίπτωση που επιχειρείται η παροχή εννοιών ή γνώσεων που είναι αφηρημένες θα πρέπει να παρέχονται με σαφή, παραστατικό, συγκεκριμένο και οπτικοποιημένο τρόπο. Όπως αναφέρει η Smith (2016) δεν αρκεί να αντιληφθεί κάποιος/α πως το παιδί είναι αναστατωμένο και παρουσιάζει μια δυσλειτουργική συμπεριφορά, αλλά πρωταρχικά να αναγνωριστεί «τι» προκαλεί σύγχυση και αναστάτωση στο παιδί σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο. Ο επιδιωκόμενος στόχος θα αποτελέσει και το θέμα της ΚΙ.

Πριν από τη συγγραφή μιας κοινωνικής ιστορίας πρέπει α) να καθοριστεί με σαφήνεια το θέμα της ΚΙ β) να εντοπιστεί η κατάσταση που δυσχεραίνει την καθημερινότητα του παιδιού ή του προκαλεί «σύγχυση» και γ) να προσδιοριστεί η επιδιωκόμενη διαφοροποίηση αυτής της μη λειτουργικής κατάστασης μέσω της ΚΙ. Για παράδειγμα η ΚΙ που περιλαμβάνεται στον οδηγό με τίτλο «Πότε κερδίζω και πότε χάνω σε ένα επιτραπέζιο παιχνίδι», δημιουργήθηκε

για ένα παιδί, το οποίο κάθε φορά που έπαιζε με τον φίλο του ένα επιτραπέζιο παιχνίδι δεν μπορούσε να διαχειριστεί την ήττα του. Ξεσπούσε σε κλάματα και δε συνέχιζε το παιχνίδι, αν το πόνι του δεν προηγούνταν. Το θέμα της δηλαδή είναι εστιασμένο σε μια συγκεκριμένη συνθήκη και δυσκολία του παιδιού και καθορίστηκε με ακρίβεια, αφού εντοπίστηκε η δυσχερής κατάσταση και αποσαφηνίστηκε η επιδιωκόμενη διαφοροποίηση που στην προκειμένη περίπτωση ήταν η αποδοχή της ήττας και η απόλαυση του παιχνιδιού με το φίλο, αλλά και η πληροφορία πως η ήττα είναι μέρος του παιχνιδιού και συμβαίνει πολλές φορές σε όλους/ες.

Κάποιες βοηθητικές ερωτήσεις που μπορούν να τεθούν από τον εκπαιδευτικό, για να βρεθεί ο λειτουργικός στόχος μιας ιστορίας είναι «τι είναι αυτό που δυσκολεύει το παιδί;», «σε τι θα εκπαιδευτεί μέσα από την ιστορία το παιδί;», «είναι σε θέση το παιδί να ακολουθήσει τους κανόνες της τάξης;», «πώς μπορεί να αποκτήσει το παιδί μια λειτουργική συμπεριφορά;».¹

1.3.1.2 Συλλογή πληροφοριών

Αφού καθοριστεί το θέμα/στόχος είναι απαραίτητη η συλλογή σχετικών πληροφοριών α) με την **παρατήρηση** συγκεκριμένης συμπεριφοράς και αντιδράσεων του παιδιού, β) με **συνεντεύξεις/συζήτηση** από τα εμπλεκόμενα μέλη, όπως εκπαιδευτικούς, βοηθητικό προσωπικό, γονείς, συμμαθητές, θεραπευτές κ.ά., γ) την **παιδαγωγική αξιολόγηση** του παιδιού από τους/τις εκπαιδευτικούς και δ) με την **αυτοαξιολόγηση** του παιδιού (Smith, 2016· Gray, 2016· O’Neill και συν., 1997). Οι πληροφορίες ανάλογα με το στόχο αφορούν στο πλαίσιο που παρατηρείται η συγκεκριμένη συμπεριφορά, στη συχνότητα εμφάνισής της συμπεριφοράς και στον προσδιορισμό της περίστασης ή συνθήκης που πιθανότατα δημιουργεί την εν λόγω μη λειτουργική συμπεριφορά. Στην περίπτωση που ο στόχος είναι παροχή νέων γνώσεων, η συλλογή πληροφοριών αφορά στο βαθμό που το παιδί κατέχει την εν λόγω γνώση ή όχι (Smith, 2016). Πρωτίστως κρίνεται σκόπιμη μια συζήτηση με το ίδιο το παιδί, ώστε να ληφθεί υπόψη και η δική του γνώμη και οπτική.

Η παρατήρηση και καταγραφή της συμπεριφοράς του παιδιού σε ημερολόγιο τουλάχιστον για 3-5 μέρες ή και παραπάνω είναι απαραίτητη, ώστε οι πληροφορίες να μην αποτελούν αυθαίρετες γενικεύσεις ή τυχαίες και περιστασιακές αντιδράσεις του παιδιού. Ο/η εκπαιδευτικός συλλέγει ακριβείς πληροφορίες και κάνει λεπτομερή και προσεκτική αξιολόγηση των αναγκών του παιδιού, ώστε να μπορέσει να κατανοήσει τι είναι αυτό που δυσκολεύει το παιδί ή για πιο λόγο αντιδράει με ένα συγκεκριμένο μη λειτουργικό τρόπο τη δεδομένη χρονική στιγμή. Με τη συστηματική παρατήρηση και καταγραφή της συμπεριφοράς του παιδιού διαμορφώνεται μια ολοκληρωμένη και σαφής εικόνα για τη συμπεριφορά-στόχο, δηλαδή πώς αυτή εκδηλώνεται σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και σε διαφορετικά πλαίσια. Για τη συστηματική καταγραφή μπορεί να γίνει χρήση ημερολογίου ή ενός ημερήσιου πρωτόκολλου παρατήρησης από τον/

1 Παραδείγματα με συμπεριφορές-στόχους παρατίθενται στον Οδηγό με τίτλο «Εκπαίδευση μαθητών και μαθητριών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος: Καλές πρακτικές για τη σχολική τους ένταξη» (Γαλάνης, Π., 2019), που είναι αναρτημένος στον ιστότοπο <http://prosvasimo.iiep.edu.gr/el/dimosieuseis-paradotea>.

την εκπαιδευτικό ή τον γονέα. Κατά τη διάρκεια της παρατήρησης, συλλέγονται στοιχεία που αφορούν στο πού, πότε, ποιος, τι, πόσο, πώς και γιατί (Gray, 20016). Πιο συγκεκριμένα, συλλέγονται στοιχεία για: α) το πλαίσιο εκδήλωσης της συγκεκριμένης συμπεριφοράς (κατά τη διάρκεια του μαθήματος, στο διάλειμμα, στις ελεύθερες δραστηριότητες) (πού), β) τη συχνότητα εμφάνισης της συμπεριφοράς, (πότε), γ) ποιοι εμπλέκονται σε αυτή τη συμπεριφορά (παιδί, συνομήλικοι, ενήλικες) και πώς αλληλεπιδρά το παιδί μαζί τους (ποιος & πώς), δ) τι συμβαίνει κατά την εκδήλωση της συμπεριφοράς (ή τι έχει προηγηθεί) (τι), ε) τη διάρκεια εμφάνισης αυτής της συμπεριφοράς (πόσο), στ) τον προσδιορισμό της περίπτωσης ή της που πιθανότατα δημιουργεί την εν λόγω συμπεριφορά (πώς & γιατί).

Στη συνέχεια αξιολογείται το πλαίσιο στο οποίο εμφανίζεται αυτή (αίθουσα, αυλή, σπίτι, πάρκο, κ.λ.π.). Οι πληροφορίες που θα συλλεχθούν πρέπει να είναι ακριβείς και λεπτομερείς, ώστε να μπορέσει να γίνει κατανοητό: «τι είναι αυτό που δυσκολεύει το παιδί», «τι προκαλεί ή διατηρεί τη εν λόγω συμπεριφορά», «για ποιο λόγο αντιδρά κατ' αυτόν τον τρόπο τη δεδομένη χρονική στιγμή», κ.ά. Για τον εμπλουτισμό της συλλογής των πληροφοριών λαμβάνονται πληροφορίες από τη συνέντευξη ή τις 'μαρτυρίες' των προσώπων που εμπλέκονται με το παιδί. Πρωτίστως κρίνεται απαραίτητο να ληφθεί σοβαρά υπόψη η γνώμη του ίδιου παιδιού.

Σύμφωνα με την Smith (2016) η αξιοποίηση της μεταφοράς του παγόβουνου του Schopler αποτελεί ένα βασικό εργαλείο στην ανάλυση μιας συμπεριφοράς και έχει επιχειρηθεί με επιτυχία σε προγράμματα εκπαίδευσης παιδιών με ΔΑΦ (Smith, 2002· Shields, 2001). Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, όσοι εργάζονται με ένα παιδί με ΔΑΦ καλούνται να λάβουν υπόψη την παρατηρούμενη συμπεριφορά απλά ως την «άκρη του παγόβουνου», τη φανερά εκδήλωση της συμπεριφοράς που είναι αποτέλεσμα του τι συμβαίνει κάτω από την επιφάνεια, στην καρδιά και στο μυαλό του παιδιού (Smith, 2016:27). Πάνω από την επιφάνεια του νερού, στην κορυφή του παγόβουνου σημειώνεται η συμπεριφορά του παιδιού που προκαλεί δυσκολίες και από κάτω από την επιφάνεια καταγράφονται τα πιθανά αίτια που οδηγούν στη συγκεκριμένη συμπεριφορά. Σύμφωνα με την Smith «προσφέρει την ευκαιρία να γίνει κανείς ντετέκτιβ για τη συμπεριφορά του παιδιού και να ψάξει αποδείξεις για το τι είναι αυτό που προκαλεί το παιδί να συμπεριφερθεί με συγκεκριμένους τρόπους» (σελ 27-28, 2016). Μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για τον εντοπισμό μιας δύσκολης κατάσταση προτού γίνει η συγγραφή μιας κοινωνικής ιστορίας.

1.3.1.3 Η παιδαγωγική αξιολόγηση του παιδιού

Η παιδαγωγική αξιολόγηση ως αναπόσπαστο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση του καταλληλότερου Εξατομικευμένου Εκπαιδευτικού Προγράμματος για κάθε μαθητή. Στο πλαίσιο αυτό, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να αξιοποιούν τρόπους, μέσα και μεθοδολογίες αξιολόγησης που να συμβάλλουν σε μια σφαιρική, δυναμικού τύπου αξιολογική διαδικασία, κατά την οποία θα λαμβάνεται υπόψη το σύνολο τις προσωπικότητας του παιδιού, οι δυνατότητές του και το κοινωνικοπολιτισμικό του υπόβαθρο. Αυτό σημαίνει πως η αξιολογική διαδικασία δε θα πρέπει να εστιάζει στις αδυναμίες του παιδιού και να

περιλαμβάνει εναλλακτικούς τρόπους και μέσα αξιολόγησης (Γελαστοπούλου, 2016). Ειδικότερα, για τη συγγραφή μιας ΚΙ ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να συλλέξει πληροφορίες για τις προ-απαιτούμενες δεξιότητες ή τις προϋπάρχουσες γνώσεις του παιδιού που θα του επιτρέψουν να κατανοήσει και να αξιοποιήσει αποτελεσματικότερα την ιστορία. Οι δεξιότητες αυτές αφορούν στην α) κατανόηση του προφορικού λόγου, β) ακουστική κατανόηση κειμένου, γ) αναγνωστική κατανόηση, δ) κατανόηση εικόνων, σκίτσων και φωτογραφιών, ε) απομνημόνευση πληροφοριών, στ) αντίληψη, ζ) ικανότητα επεξεργασίας μίας ή περισσότερων πληροφοριών, η) στη συγκέντρωση προσοχής κ.ά. Σημαντικό, επίσης, είναι να εντοπιστούν, οι προτιμήσεις, τα ενδιαφέροντα, οι ικανότητες αλλά και οι περαιτέρω ανάγκες του παιδιού.

Για τη συλλογή πληροφοριών που σχετίζονται με τη σχολική ζωή, τη μαθησιακή διαδικασία, την αυτοεξυπηρέτηση, την κοινωνική αλληλεπίδραση, την επικοινωνία κ.ά. μπορούν ενδεικτικά να αξιοποιηθούν οι «Λίστες ελέγχου καίριων δεξιοτήτων για την ένταξη» και οι λίστες για «Συλλογή πληροφοριών σχετικά με τις κοινωνικές και μαθησιακές δεξιότητες» καθώς και σχετικά ερωτηματολόγια,² εργαλεία που συμπληρώνονται από τον εκπαιδευτικό και όσους ασχολούνται και γνωρίζουν καλά το παιδί, όπως γονείς, θεραπευτές, κ.ά. Μόλις ολοκληρωθεί η εκπαιδευτική αξιολόγηση του παιδιού.

1.3.2 Η συγγραφή μιας Κοινωνικής Ιστορίας

Το κυρίως στάδιο συγγραφής μιας ΚΙ αφορά στον τρόπο γραφής και σύνταξής της. Ακολουθείται η βασική δομή μιας ΚΙ, όπως προαναφέρθηκε και αξιοποιούνται τα είδη των προτάσεων με την προαναφερθείσα μεταξύ τους αναλογία, ανάλογα με τον τύπο της ΚΙ (βασική/απλή ή εκτεταμένη). Για τη συγγραφή της χρειάζεται ένας συνδυασμός διαφορετικών τύπων προτάσεων, όπως έχει προαναφερθεί στο θεωρητικό μέρος. Το κάθε είδος έχει ένα ξεχωριστό ρόλο και για το λόγο αυτό χρησιμοποιείται και με διαφορετική αναλογία (Smith, 2003, 2001· Gray, 1994, 1998, 2000). Για να είναι αποτελεσματική μια κοινωνική ιστορία, χρειάζεται να χρησιμοποιείται ελάχιστο κείμενο, να εστιάζει στα βασικά σημεία και στις έννοιες και να είναι γραμμένη ανάλογα με το επίπεδο κατανόησης του παιδιού. Κατά μέσο όρο, μια κοινωνική ιστορία μπορεί να αναπτύσσεται σε έως και δέκα (10) σελίδες. Είναι σημαντικό να περιλαμβάνεται μόνο μια έννοια ανά σελίδα και το κείμενο κάθε σελίδας να έχει μια έως τέσσερις προτάσεις, ανάλογα με το προφίλ του παιδιού. Τα βασικά μέρη που συνήθως θα πρέπει να είναι ευδιάκριτα είναι ο τίτλος, η εισαγωγή, το κυρίως θέμα και ο επίλογος και να γίνεται χρήση της κατάλληλης γλώσσας και λεξιλογίου (Gray, 2016).

► Ο τίτλος

Ο τίτλος της ΚΙ προσδιορίζει το βασικό θέμα και την ουσία της ΚΙ. Εστιάζει στο περιεχόμενό της. Δεν υποδεικνύει συμπεριφορές και μπορεί να έχει την μορφή μικρής πρότασης, όπως για

2 Οι λίστες είναι διαθέσιμες στον Οδηγό με τίτλο «Εκπαίδευση μαθητών και μαθητριών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος: Καλές πρακτικές για τη σχολική τους ένταξη» (Γαλάνης, Π., 2019), που είναι αναρτημένος στον ιστότοπο <http://prosvasimo.iiep.edu.gr/el/dimosieuseis-paradotea>.

παράδειγμα «Η ώρα του αποχαιρετισμού» ή να διατυπωθεί με την μορφή ερώτησης «Τι να κάνω με την τσάντα μου;» στην οποία η ΚΙ απαντά. Επίσης μπορεί να εστιάζει κατευθείαν στα σημαντικότερα σημεία της ιστορίας «Τι κάνω όταν κάποιος μου μιλάει» ή «Γιατί είναι σημαντικό να κάθομαι στη θέση μου μέσα στην τάξη».

► *Η χρήση της γλώσσας*

Μια ΚΙ συντάσσεται με εύκολες και σαφείς προτάσεις, ώστε να είναι κατανοητές και όταν κρίνεται αναγκαίο, λόγω χρήσης αφηρημένων εννοιών ενισχύονται με εικόνες. Βασική αρχή αποτελεί η αποφυγή μεταφορικού λόγου και η χρήση της κυριολεξίας. Το λεξιλόγιο θα πρέπει να είναι απλό, να ανταποκρίνεται στην ηλικία και στην αναγνωστική ικανότητα του παιδιού και να διασφαλίζει ένα χαλαρό και θετικό κλίμα. Είναι διευκολυντικό να παρουσιάζονται 1-3 προτάσεις ανά σελίδα. Για παιδιά μικρότερης ηλικίας μια πρόταση ανά σελίδα είναι επαρκής προκειμένου να κατανοήσουν και να επεξεργαστούν καλύτερα την ιστορία. Στις περιπτώσεις που απουσιάζει ο λόγος ή το επίπεδο κατανόησης είναι χαμηλό μπορεί η ΚΙ να έχει μόνο εικόνα για να μεταφέρεται η πληροφορία. Για παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας μπορεί να γραφτούν ΚΙ με περισσότερες προτάσεις ή και χωρίς εικονογράφηση, ανάλογα με το προφίλ τους. Το μέγεθος των γραμμάτων χρειάζεται να τροποποιείται ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο αντίληψης του παιδιού.

Σε μια ΚΙ αναφέρεται τι πρέπει να γίνεται και όχι τι δεν πρέπει να γίνεται, να γράφεται με καταφατικές εκφράσεις και να μη χρησιμοποιούνται αρνητικές εκφράσεις, όπως «δεν πρέπει», «να μην» κ.ά., και να χρησιμοποιούνται ευέλικτοι όροι, όπως «συνήθως», «καλό θα είναι», «μπορείς να δοκιμάσεις» αντί απόλυτοι όροι όπως «πρέπει», «πάντα», «μην», «δεν πρέπει» (Gray, 2000, 2016).

Οι βασικές αρχές που διέπουν τη συγγραφή μιας ΚΙ συνοψίζονται ως εξής:

- ◆ Να έχει αρχή, μέση και τέλος.
- ◆ Να απαντάει σε ερωτήσεις του τύπου: ποιος συμμετέχει, πού και πότε διαδραματίζεται η κατάσταση, τι γίνεται, πόσο διαρκεί και γιατί.
- ◆ Να γράφεται με καταφατικές εκφράσεις.
- ◆ Να γράφεται με φιλολογική ακρίβεια, χρησιμοποιώντας λέξεις που εκφράζουν συνήθεις αντιλήψεις όπως «συνήθως», «μερικές φορές» κ.ά.
- ◆ Να χρησιμοποιείται «εναλλακτικό» λεξιλόγιο για να διατηρήσει το χαλαρό και άμεσο ύφος της.
- ◆ Να χρησιμοποιείται λεξιλόγιο συγκεκριμένο, κατανοητό και αντίστοιχο του μαθησιακού επιπέδου του ατόμου που απευθύνεται.
- ◆ Το ύφος και η δομή της να ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα του ατόμου (Gray, 2000).

► *Το πρόσωπο και ο χρόνος γραφής*

Κρίνεται σκόπιμο η ΚΙ να γράφεται στο 1ο ενικό πρόσωπο, όταν θέλουμε να δώσουμε πληροφορίες για να κατανοήσει το παιδί πως αναφερόμαστε στο ίδιο ή στο 3ο ενικό πρόσωπο, όταν

θέλουμε να μιλήσουμε για κάτι που κάνουν όλοι οι άνθρωποι. Επίσης θα πρέπει να χρησιμοποιείται ενεστωτικός χρόνος, όταν περιγράφεται μια κατάσταση ή μελλοντικός, όταν προβλέπεται ένα γεγονός που πρόκειται να συμβεί.

► Η εικονογράφηση

Η οπτικοποίηση της πληροφορίας συμβάλλει καθοριστικά στη διαδικασία μάθησης και εκπαίδευσης μαθητών και μαθητριών με αναπηρία ή και χωρίς αναπηρία. Υποστηρίζεται πως οι ΚΙ είναι σκόπιμο να παρουσιάζουν τις πληροφορίες οπτικά και ανάλογα με το επίπεδο οπτικής αναγνώρισης του κάθε ατόμου, πχ. αντικείμενα, φωτογραφίες, εικόνες, σύμβολα και λέξεις (Gray, 1994).

Για την οπτικοποίηση της ΚΙ χρειάζεται το παιδί να μπορεί να συνδέσει το κείμενο με την εικόνα ή την φωτογραφία και να έχει εκδηλώσει ενδιαφέρον σε αυτόν τον τύπο απεικόνισης (Smith, 2003· Attwood, 1998). Η εικόνα θα πρέπει να είναι ευκρινής χωρίς πολλές πληροφορίες ή περιττές λεπτομέρειες και να εστιάζει στην ενέργεια και στην πράξη, ώστε να υποστηρίζει την κατανόηση και να μην προκαλεί σύγχυση στο παιδί. Για παιδιά μικρότερης ηλικίας και ειδικά του νηπιαγωγείου καλό θα είναι να υπάρχει μια εικόνα/φωτογραφία σε κάθε σελίδα και να συνοδεύεται από μια σύντομη πρόταση. Για τα μεγαλύτερης ηλικία παιδιά σε κάθε σελίδα μπορούν να είναι περισσότερες από μία εικόνες/φωτογραφίες.

Για να γίνει μια ΚΙ δεν είναι απαραίτητο ο δημιουργός της να είναι ικανός να ζωγραφίζει και να σχεδιάζει άριστες εικόνες.³ Για την εικονογράφηση μιας ΚΙ μπορεί να χρησιμοποιηθούν εικόνες ως εξής:

- ◆ κομμένες από κοινούς καταλόγους πωλήσεων προϊόντων/φυλλάδια
- ◆ κατεβασμένες από το διαδίκτυο ή από CD υπολογιστών που υπάρχουν στο εμπόριο
- ◆ ζωγραφισμένες, χρησιμοποιώντας πολύ βασικά σκίτσα ανθρώπων
- ◆ ζωγραφισμένες από τα ίδια τα παιδιά, τα αδέρφια τους ή τους συμμαθητές τους
- ◆ φωτογραφίες που έχουν τραβηχτεί αποκλειστικά για μια ΚΙ στο σχολείο ή στο σπίτι σε συνεργασία με τους γονείς
- ◆ φωτογραφίες των ίδιων των παιδιών που σχετίζονται με την κοινωνική ιστορία, το φυσικό περιβάλλον στο οποίο αναφέρεται η ΚΙ (τάξη, αυλή του σχολείου, σπίτι), με τα πρόσωπα που γνωρίζει το παιδί και εμπλέκονται στην ιστορία (ο/η εκπαιδευτικός, οι συμμαθητές/τριες, γονείς), κ.ά., οι οποίες αποτελούν ένα ισχυρό κίνητρο για ενασχόληση του παιδιού με την ΚΙ (Smith, 2016, 2003· Gray, 1995).
- ◆ σκίτσα (κόμικς)

3 Για τις ανάγκες δημιουργίας ΚΙ, στο Παράρτημα του παρόντος Οδηγού διατίθενται σκίτσα, που περιλαμβάνουν ποικίλους χαρακτήρες παιδιών διαφορετικής ηλικίας, φύλου κλπ.), χαρακτήρες ενηλίκων, πρόσωπα που βιώνουν διάφορα συναισθήματα (χαρά, λύπη, θυμό κλπ.), καθώς και διάφορες θεματικές όπως οικογένεια, σχολείο, δασκάλους/δασκάλες, συμμαθητές/ήτριες κ.ά. Τα σκίτσα μπορούν να αξιοποιούνται κάθε φορά από τον/την εκπαιδευτικό ανάλογα με το περιεχόμενο της κοινωνικής ιστορίας, το φύλο και την ηλικία του παιδιού που αφορά η κοινωνική ιστορία. Τα σκίτσα αυτά είναι διαθέσιμα και σε ηλεκτρονική μορφή στον ιστότοπο <http://prosvasimo.iep.edu.gr/el>.

- ♦ φωτογραφίες, σκίτσα και πικτογράμματα που ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να βρει ελεύθερα στο Ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό για μαθητές με αυτισμό «Το Δελφίνι» του ΙΕΠ, που βρίσκεται αναρτημένο στον ιστότοπο www.prosvasimo.iep.edu.gr.

1.3.3 Ελεγχος και αξιολόγηση της Κοινωνικής Ιστορίας

Μετά τη συγγραφή της ΚΙ, το/τα άτομο/α που τη δημιούργησε/αν ελέγχουν, με βάση τα κριτήρια που αναφέρθηκαν κατά τη συγγραφή, αν αυτά περιλαμβάνονται στην ιστορία. Χρήσιμη αποβαίνει μια λίστα ελέγχου⁴ που περιλαμβάνει αυτά τα κριτήρια (δομή: τίτλος, πρόλογος, κυρίως θέμα, επίλογος, πρόσωπο γραφής, γλώσσα, χρόνος, είδη προτάσεων και αναλογία, λεξιλόγιο, εικονογράφηση, ύφος, περιεχόμενο: ποιος, πού, πότε, τι, γιατί, πώς, κλπ.) με μορφή ερωτήσεων και δίπλα από κάθε ερώτηση την επιλογή ναι/όχι. Έτσι ο/η δημιουργός της ΚΙ μπορεί να ελέγχει την ορθότητά της.

1.3.4 Μορφές Κοινωνικής Ιστορίας: Έντυπη ή ψηφιακή

Η ΚΙ μπορεί να είναι έντυπη ή ηλεκτρονική και για τη δημιουργία της μπορεί να συμμετέχει ένας/μία εκπαιδευτικός ή μια ομάδα ατόμων που ασχολούνται με το παιδί. Μια κοινωνική ιστορία μπορεί να έχει τις παρακάτω μορφές:

- ♦ χειροποίητο-χειρόγραφο βιβλίο που συνοδεύεται από φωτογραφίες, σκίτσα ζωγραφισμένα, εικόνες από περιοδικά ή το διαδίκτυο, κ.ά. από τον εκπαιδευτικό ή και σε συνεργασία με το παιδί
- ♦ έντυπο βιβλίο κατασκευασμένο σε Η/Υ από τον εκπαιδευτικό
- ♦ ψηφιακό βιβλίο με τη χρήση template (ηλεκτρονική μορφή)
- ♦ βιντεοσκοπημένη ιστορία/animation
- ♦ ηχογραφημένη ιστορία

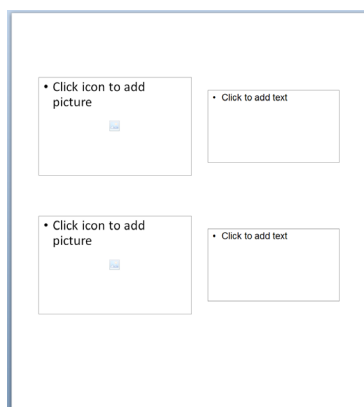
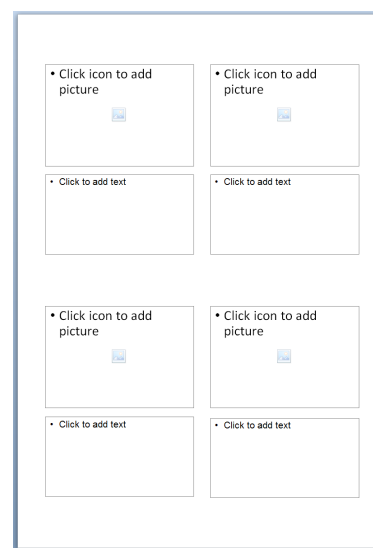
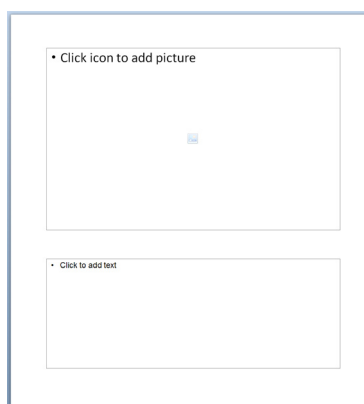
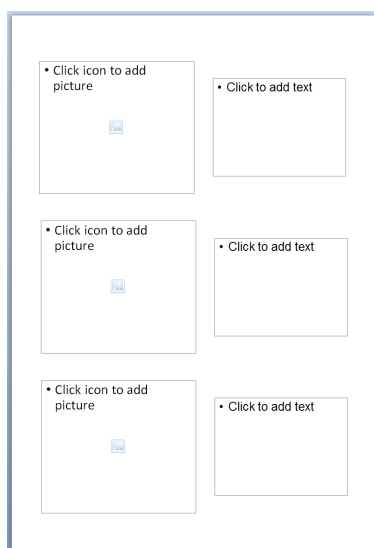

ΕΙΚΟΝΑ 1 Κοινωνικές Ιστορίες σε έντυπη μορφή-βιβλίο με τη χρήση template σε Η/Υ

4 Στο Παράρτημα του παρόντος Οδηγού υπάρχει λίστα ελέγχου της Κοινωνικής Ιστορίας.

Για τη δημιουργία μιας Κοινωνικής Ιστορίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί το πρόγραμμα Microsoft Power Point, το οποίο ανήκει στο πακέτο Microsoft Office, ή τα templates που συνοδεύουν τον παρόντα Οδηγό και βρίσκονται αναρτημένα στον ιστότοπο www.prosvasimo.iiep.edu.gr.

1. **Template με μία εικόνα**, στην οποία αντιστοιχεί το κείμενο που ακολουθεί.
2. **Template με δύο εικόνες** (στη μέση και στα δεξιά το κείμενο), στη μία μορφή το κείμενο και οι εικόνες στη μέση, στη δεύτερη μορφή το κείμενο στα δεξιά της εικόνας.
3. **Template με τρεις εικόνες ανά σελίδα** και για κάθε εικόνα αντιστοιχεί κείμενο ή και χωρίς κείμενο.
4. **Template με τέσσερις εικόνες ανά σελίδα** και αντίστοιχο κείμενο ή και χωρίς κείμενο.

1.4 Η αξιοποίηση των Κοινωνικών Ιστοριών στη μαθησιακή διαδικασία

Οι ΚΙ απευθύνονται σε παιδιά διαφόρων ηλικιών, ωστόσο στις περισσότερες έρευνες η ηλικία των παιδιών, στα οποία παρουσιάστηκαν οι ΚΙ κυμαινόταν από 3 έως 13 έτη. Οι ΚΙ μπορούν να αξιοποιηθούν σε διαφορετικά πλαίσια, **στο σχολικό πλαίσιο** (παιδικός σταθμός, νηπιαγωγείο, δημοτικό, τμήμα ένταξης, κ.ά.), αλλά και **στο οικογενειακό** ή και **στο θεραπευτικό πλαίσιο**, στο οποίο, ενδεχομένως, να δέχεται το παιδί κάποια υποστήριξη και να εισαχθούν στην εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία **από ένα άτομο** που συνήθως είναι ο/η εκπαιδευτικός της τάξης ή ο /η ειδικός/ή παιδαγωγός **ή και από περισσότερα** στο πλαίσιο της συνεργασίας όλων των εμπλεκόμενων, όπως εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων, Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό, θεραπευτές, συμμαθητές, γονείς κ.ά., ώστε να είναι πιο αποτελεσματική. Επίσης, μπορούν να εφαρμοστούν **ατομικά**, «έναν προς έναν», δηλαδή ο/η εκπαιδευτικός μαζί με το παιδί, **ή σε ομάδα παιδιών**, μικρή ομάδα ή ολομέλεια. Καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει **ο τρόπος παρουσίασης/εισαγωγής και επεξεργασίας μιας ΚΙ** (Adams και συν., 2004· Barry & Burlew, 2004· Bledsoe, Myles & Simpson, 2003· Scattonne et al, 2002· Thiemann & Goldstein, 2001). Στη συνέχεια θα αναλυθούν οι παραπάνω γενικοί άξονες για την αξιοποίηση των ΚΙ.

1.4.1 Οι Κοινωνικές Ιστορίες στο Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (ΕΕΠ)

Για να συμβάλουν οι ΚΙ στην κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού θα πρέπει **να ενταχθούν στο εκπαιδευτικό τους πρόγραμμα** και συγκεκριμένα στο Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (ΕΕΠ) στις περιπτώσεις των παιδιών με αναπηρία, το οποίο σχεδιάζεται από τους/τις εκπαιδευτικούς που είναι υπεύθυνοι/ες για την εκπαίδευση αυτών των παιδιών. Τα εμπλεκόμενα μέλη στην εκπαίδευση ενός μαθητή μετά τη συλλογή των πληροφοριών για το παιδί και την εκπαιδευτική αξιολόγηση αποφασίζουν ποιες ΚΙ θα παρουσιαστούν σε ένα παιδί, πότε, με ποια συχνότητα και με ποια σειρά, πού και πώς με βάση τους στόχους του ΕΕΠ δίνοντας προτεραιότητα στην απόκτηση αυτών των συμπεριφορών και δεξιοτήτων που είναι λειτουργικές και θα διευκολύνουν την καθημερινότητα του παιδιού αξιοποιώντας, όμως, τις δυνατότητές του, όπως ήδη έχει αναφερθεί.

Ο/η εκπαιδευτικός ή τα μέλη της ομάδας που συντάσσουν το ΕΕΠ σχεδιάζουν την παρουσίαση/εισαγωγή των ΚΙ που έχουν αποφασίσει πως θα εισάγουν και την περαιτέρω αξιοποίησή τους καθώς, επίσης, από ποιον/α ή ποιους/ες θα γίνει η παρουσίαση. Στο πλαίσιο σχεδιασμού για την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων οι εκπαιδευτικοί καλούνται να αξιοποιήσουν συνδυαστικά και άλλες μεθόδους και τεχνικές προσέγγισης αυτών των δεξιοτήτων, καθώς οι ΚΙ δεν είναι η μοναδική μέθοδος και είναι χρήσιμο να εφαρμόζονται συνδυαστικά. Ενδεικτικά, τέτοιες μέθοδοι και τεχνικές είναι α) ο Κύκλος των φίλων, β) Peer-mediated (π.χ. Peer tutoring- παρεμβάσεις με τη μεσολάβηση συνομηλίκων), γ) τα γραπτά (scripts) ή τα εικονογραφημένα σενάρια (comic strip), δ) η παρουσίαση προτύπων προς μίμηση (δια ζώσης ή μέσω βίντεο – video modeling), ε) η τμηματική βοήθεια, στ) η αυτοκαταγραφή, ζ) η αυτοαξιολόγηση, η) οι

ερωτήσεις κατανόησης, θ) η παροχή ενισχυτών, ι) τα παιχνίδια ρόλων κ.ά., ώστε να υπάρχει η δυνατότητα πολλαπλών τρόπων υποστήριξης για καλύτερα αποτελέσματα (Chan & O'Reilly, 2008· Thiemann & Goldstein, 2001· Swaggart et al, 1995). Μείζονος σημασίας ζήτημα αποτελεί η συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια ή οποιοδήποτε άλλο πλαίσιο υποστηρίζει το παιδί, ώστε να χρησιμοποιηθούν παράλληλα και με τον ίδιο τρόπο οι ίδιες ΚΙ.

1.4.2 Η εισαγωγή και η επεξεργασία των Κοινωνικών Ιστοριών

1.4.2.1 Στο εκπαιδευτικό πλαίσιο

α) Η εισαγωγή/παρουσίαση μιας Κοινωνικής Ιστορίας

Ο τρόπος που θα παρουσιαστεί μια ΚΙ στο παιδί διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, καθώς συμβάλλει καθοριστικά στην αποδοχή της ή όχι από το παιδί. Συχνά είναι έντονη η ανησυχία των ενηλίκων για τον τρόπο που θα ξεκινήσουν την ανάγνωση μιας ΚΙ και αν η παρουσίασή της θα πάει καλά από την αρχή, γιατί σε διαφορετική περίπτωση που το παιδί την απορρίψει κινδυνεύει να χαθεί και η εκπαιδευτική αξία της. Ο τρόπος παρουσίασης θα πρέπει να συνδέεται με την προσωπικότητα του παιδιού, τις ανάγκες του και το επίπεδο ανάπτυξής του και να διαφοροποιείται με βάση αυτά τα κριτήρια (Smith, 2016). Υποστηρίζεται πως η πρώτη ΚΙ καθώς και μερικές επόμενες είναι καλό να αναφέρονται σε μια κατάσταση ή δεξιότητα την οποία έχει κατακτήσει το παιδί, ώστε να αναπτύσσει θετικά συναισθήματα για τον εαυτό του και να γίνει θετική σύνδεση με την ΚΙ (Gray, 2016).

▶ Χρόνος και χώρος παρουσίασης

Η εισαγωγή μιας ΚΙ μπορεί να γίνει οποιαδήποτε στιγμή της ημέρας στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ανάλογα με το στόχο που έχει τεθεί και να ενταχθεί στο αντίστοιχο γνωστικό αντικείμενο ή στο ελεύθερο παιχνίδι. Επίσης, μπορεί να εφαρμοστεί σε διάφορους χώρους, όπως σε μια σχολική αίθουσα στην ολομέλεια, ή σε διάφορα σημεία μέσα στην τάξη, σε ένα παιδί ή σε μία ομάδα παιδιών, στην αυλή, αλλά και στο σπίτι ή σε άλλους ανοιχτούς ή κλειστούς χώρους. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, οι ΚΙ έχουν εφαρμοστεί με επιτυχία όχι μόνο στο σχολικό περιβάλλον (ειδικό σχολείο, τμήμα ένταξης, τμήμα υποδοχής), αλλά και σε διάφορα άλλα πλαίσια, όπως στο σπίτι, σε θεραπευτικά κέντρα ή ανοιχτούς υπαίθριους χώρους ή πάρκα (Chan & O'Reilly, 2008· Delano & Snell, 2006· Sansosti & Powell-Smith, 2006· Kuttler, Myles & Carlson, 1998). Ιδιαίτερα αποτελεσματικές μάλιστα έχουν αποδειχθεί, όταν υλοποιήθηκαν στο σπίτι από μέλη της οικογένειας ή συγγενικά πρόσωπα (Lorimer, Simpson, Myles & Ganz, 2002).

▶ Διάρκεια και συχνότητα παρουσίασης

Η διάρκεια και η συχνότητα παρουσίασης μιας ΚΙ είναι από τους βασικούς παράγοντες για την επιτυχία της. Κάθε φορά εισάγεται μία ΚΙ, έτσι ώστε να εστιάσει σε μία δεξιότητα ή συμπεριφορά και να μην υπάρχει σύγχυση με πολλές συγχρόνως πληροφορίες (Gray, 2016). Όταν το

παιδί εξοικειωθεί με τη χρήση μιας ιστορίας, σιγά σιγά μπορούν να εισαχθούν περισσότερες. Ωστόσο, καλό θα είναι να μην παρουσιάζονται πάνω από 3 ιστορίες συγχρόνως, δηλαδή μπορούν να διαβαστούν περίπου 1-3 διαφορετικές ιστορίες την ημέρα, με διαφορετικό στόχο η καθεμία. Η παρουσίαση και επεξεργασία μιας ΚΙ συνήθως έχει διάρκεια από 10-20 λεπτά, αλλά διαφοροποιείται ανάλογα με το παιδί και το πλαίσιο. Αρχικά το παιδί ακούει ή διαβάζει την ΚΙ μία φορά την ημέρα. Όταν επιτευχθεί η αναμενόμενη λειτουργική συμπεριφορά, δεξιότητα ή γνώση, σταδιακά ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να μειώσει τη συχνότητα σε μια φορά το μήνα ή κάθε φορά που κρίνεται απαραίτητο. Δεν υπάρχουν κανόνες σχετικά με το διάστημα που χρησιμοποιείται η ίδια ΚΙ, μπορεί να χρειαστούν εβδομάδες ή μήνες για κάποια παιδιά, ενώ για κάποια άλλα λιγότερος χρόνος. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις χρειάζεται επανάληψη της ιστορίας σε τακτά χρονικά διαστήματα (Gray & Garand, 1993). Σε ορισμένες ΚΙ ο/η εκπαιδευτικός, μπορεί να προσθέτει συνεχώς νέες πληροφορίες ή λεπτομέρειες, έτσι ώστε να συνεχιστεί η ανάγνωσή της για μεγάλο χρονικό διάστημα (Gray, 2016).

Για τη σταδιακή αποδέσμευση από μια ΚΙ μπορούν να χρησιμοποιηθούν συγκεκριμένες στρατηγικές. Στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν προταθεί κατά καιρούς εναλλακτικοί τρόποι αποδέσμευσης, όπως, για παράδειγμα, η παράλειψη κάποιων προτάσεων (φράσεων) ή η προσθήκη κενών γραμμών που θα συμπληρώνονται από το παιδί ή οι αλλαγές στις φωτογραφίες ή στις εικόνες της ιστορίας (Gray, 2016· Rust & Smith, 2006· Smith, 2001, 2003). Στο πλαίσιο σταδιακής απόσυρσης της ΚΙ, αρχικά διαβάζεται λιγότερες φορές π.χ. τέσσερις φορές την εβδομάδα, αντί για κάθε μέρα. Ωστόσο, το τέλος της ανάγνωσης επέρχεται, όταν το παιδί αναπτύξει την κατάλληλη λειτουργική συμπεριφορά, δεξιότητα ή γνώση. Το παιδί με άμεσο ή έμμεσο τρόπο αφήνει τον ενήλικα να καταλάβει πότε μια ΚΙ έχει επιτελέσει το σκοπό της. Κάποιες φορές, μπορεί στο μέλλον να χρειαστεί να επαναληφθεί η παρουσίαση της ίδιας ιστορίας, ειδικά εάν το παιδί αλλάξει πλαίσιο, εκπαιδευτικούς ή ξεκινήσει νέο σχολικό έτος. Αρκετές φορές, όταν το παιδί επικεντρώνεται στην κατάκτηση μιας νέας δεξιότητας, υπάρχει η πιθανότητα μια παλιά να αποδυναμωθεί, οπότε θα χρειαστεί κάποια στιγμή η επανάληψή της (Smith, 2016).

► Τρόποι παρουσίασης της Κοινωνικής Ιστορίας

Επιτυχείς προσεγγίσεις και τρόποι για την παρουσίαση ΚΙ έχουν αποδειχθεί οι εξής: α) η ανάγνωση της ΚΙ σε παιδιά που ευχαριστιούνται να ακούνε ιστορίες από κάποιον ενήλικα υιοθετώντας όποια στάση και θέση είναι βολική για το παιδί, όπως καθισμένο στα γόνατα του ενήλικα ή καθισμένοι δίπλα ο ένας στον άλλον στο τραπέζι ή στον καναπέ, ή στο χαλί ή απέναντι ο ένας στον άλλον, β) για τα παιδιά που θέλουν να διαβάζουν μόνα τους, δίνεται η ΚΙ να τη διαβάσουν σιωπηρά σε ένα τραπέζι ή θρανίο, γ) για εφήβους που έχουν ευχέρεια λόγου μπορεί να παρουσιαστεί στον Η/Υ, να διαβαστεί από το παιδί, να σχολιαστεί ή και να γίνουν προσθήκες, δ) σε περιπτώσεις παιδιών που αναστατώνονται πολύ σε κάποιες περιστάσεις ή συμβάντα η ΚΙ διαβάζεται πριν την περίπτωση, π.χ. συγκέντρωση μαθητών/ητριών, ώρα φαγητού κ.ά., ε) η ακουστική παρουσίαση της ιστορίας, η οποία έχει ηχογραφηθεί από πριν στ) ένας προτεινόμενος από την Gray τρόπος εισαγωγής της ΚΙ είναι το παιδί να κάθεται σε ένα

τραπέζι και ο ενήλικας λίγο πιο πίσω και προς τη μία πλευρά και η ιστορία να τοποθετείται μπροστά στο παιδί πάνω στο άδειο τραπέζι και ο ενήλικας διαβάζει την ΚΙ από τη θέση του. Αυτό συνήθως προτείνεται για παιδιά με ΔΑΦ, επειδή κρατάει το άγχος σε χαμηλό επίπεδο, καθώς δεν υπάρχουν πολλά ερεθίσματα, όντας το τραπέζι άδειο και ο εκπαιδευτικός είναι σε λιγότερο περίοπτη θέση (Smith, 2016:21).

► Η αρχική παρουσίαση/εισαγωγή της Κοινωνικής Ιστορίας ατομικά

Η αρχική παρουσίαση θα πρέπει να γίνει σε συνθήκες καθησυχαστικές και ήρεμες, ώστε να χαλαρώνουν το παιδί. Είναι σημαντικό να γίνεται σε ένα περιβάλλον ήσυχο με κανονικό φωτισμό και χωρίς πολλά ερεθίσματα (ακουστικά και οπτικά) που διασπούν τη προσοχή του παιδιού. Η παρουσίαση μπορεί να γίνει πριν την έναρξη του μαθήματος ή οποιαδήποτε στιγμή μέσα στη διάρκεια της ημέρας (ελεύθερες δραστηριότητες, κατά την έναρξη ή τη λήξη του διαλείμματος).

Το κλίμα και η ατμόσφαιρα που θα επικρατεί θα πρέπει να είναι άνετο και θετικό και να δίνεται σημασία στην εκφραστικότητα και στον τόνο της φωνής του αναγνώστη της ΚΙ, προκειμένου να διασφαλιστεί η επιτυχημένη εισαγωγή της (Gray, 2016). Για να εστιάσει το παιδί την προσοχή του στην ιστορία, το τραπέζι/θρανίο που έχει τοποθετηθεί η ΚΙ πρέπει να είναι καθαρό και άδειο χωρίς πολλά ερεθίσματα.

Σε περίπτωση που παρουσιάζεται μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή, το παιδί κάθεται μπροστά από την οθόνη έχοντας τη δυνατότητα να ελέγχει τις κινήσεις του, ενώ ο/η εκπαιδευτικός κάθεται δίπλα του, χωρίς να εμποδίζει την επαφή του με την οθόνη (Gray, 1994).

Η παρουσίαση της ΚΙ μπορεί επίσης να πραγματοποιηθεί στο διάλειμμα, σε ένα ήσυχο μέρος, όπως σε ένα παγκάκι, πάνω στο γρασίδι κ.ά.

Πριν από την παρουσίαση της ΚΙ, ο/η εκπαιδευτικός βεβαιώνεται ότι το παιδί είναι ευδιάθετο, χαλαρό και έχει θετική διάθεση. Ακολουθεί μια μικρή εισαγωγή σχετικά με το περιεχόμενο της, έτσι ώστε να κινητοποιηθεί το ενδιαφέρον του παιδιού. Μαζί με το παιδί ο/η εκπαιδευτικός παρατηρούν την εικόνα του εξώφυλλου, διαβάζουν τον τίτλο και το παιδί καλείται να μαντέψει το περιεχόμενο της ιστορίας. Ένας από τους τρόπους παρουσιάσής της, σύμφωνα με την Gray (2002, 2016), είναι η διατήρηση ειλικρινούς στάσης απέναντι στο παιδί. Ενδεικτικά, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να πει «Έγραψα μια ιστορία για σένα... έλα να τη διαβάσουμε», «έχω μια ιστορία για το πώς παίζω στην αυλή του σχολείου», «θυμάσαι που γράψαμε μαζί μια ιστορία γι' αυτό το θέμα;», «θυμάσαι που μου ζήτησες μια ιστορία για...». Στη συνέχεια, ξεκινάει να τη διαβάζει αργά και καθαρά από τη θέση του, ακολουθώντας πάντα τους ρυθμούς του παιδιού. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Gray (2016:13-7), πρέπει να χρησιμοποιεί «φιλικό και ευγενικό τόνο που να ταιριάζει με το ήρεμο και καθησυχαστικό περιεχόμενο της ΚΙ». Στόχος είναι το παιδί να εστιάζει στην ιστορία και όχι στον ενήλικα που τη διαβάζει ή στις χειρονομίες που κάνει. Στην περίπτωση που ένα παιδί αναστατώνεται σε διάφορες καταστάσεις, μπορεί η ιστορία να διαβαστεί αρχικά πριν και να συνεχίζεται να παρουσιάζεται κατά τη διάρκεια του συμβάντος, ώστε να αντιληφθούν τα παιδιά τα κεντρικά μηνύματα της ιστορίας (Smith, 2016).

Προτείνεται την πρώτη φορά η ανάγνωση της ιστορίας να γίνει από τον/την εκπαιδευτικό, ακόμα και αν το παιδί έχει ανεπτυγμένη αναγνωστική ικανότητα. Μετά την αρχική ανάγνωση και αφού ελεγχθεί ότι το παιδί έχει κατανοήσει την ιστορία, διαλέγει εκείνο ποιος και πώς θα τις διαβάσει τις επόμενες φορές.

Για το διάστημα που αξιοποιείται μια ΚΙ, θα πρέπει αυτή να βρίσκεται σε μια προσιτή θέση, ώστε το παιδί να μπορεί να ανατρέχει σε αυτή οποιαδήποτε στιγμή θέλει (για παράδειγμα στη βιβλιοθήκη της τάξης, στο φάκελό του, κ.ά.). Αλλά και μετά την ολοκλήρωσή της θα πρέπει να βρίσκεται σε εμφανές σημείο, όπου θα μπορεί να ανατρέξει το παιδί, όποτε το θελήσει (Smith, 2016).

► *Η παρουσίαση της Κοινωνικής Ιστορίας σε μια μικρή ομάδα παιδιών ή στην ολομέλεια της τάξης*

Τα παιδιά στο σχολείο είναι εξοικειωμένα με την ακρόαση ή/και την ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων ή μικρών ιστοριών. Αντίστοιχα, μια ΚΙ αποτελεί ένα μικρό αφήγημα, με αρχή, μέση και τέλος που πραγματεύεται κοινωνικές καταστάσεις, δεξιότητες και γεγονότα. Μάλιστα, κάποιες ΚΙ του οδηγού όπως «Γιατί είναι σημαντικό να κάθομαι στη θέση μου», «Τι κάνω σε περίπτωση σεισμού», «Πώς περιμένω τη σειρά μου στο κυλικείο», «Τι είναι ο σχολικός εκφοβισμός» είναι χρήσιμες, καθώς διαπραγματεύονται καθημερινά θέματα που αφορούν στην ασφάλειά τους και στον κανονισμό του σχολείου.

Συνήθως για τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης η παρουσίαση μιας ΚΙ μπορεί να είναι αρκετό να γίνει μία έως δυο φορές, αλλιώς η επανάληψή της μπορεί να τα κουράσει. Για το λόγο αυτό, ο/η εκπαιδευτικός στη συνέχεια την παρουσιάζει εξατομικευμένα πλέον στο παιδί που την έχει ανάγκη. Η παρουσίασή της στην ομάδα και η επεξεργασία για την κατανόησή της ακο-

λουθεί τα ίδια βήματα που περιγράφονται στον παρών οδηγό σε επόμενη ενότητα ή γενικά για ένα οποιαδήποτε λογοτεχνικό ανάγνωσμα. Στην ομάδα η ΚΙ μπορεί να διαβαστεί από ένα οποιοδήποτε παιδί, εκτός από τον δάσκαλο.

► *Η χρήση της Κοινωνικής Ιστορίας στο νηπιαγωγείο ή στον παιδικό σταθμό*

Ο/η εκπαιδευτικός (γενικής τάξης, Τμήματος Ένταξης, Παράλληλης Στήριξης) ή και το Ειδικό Βοηθητικό προσωπικό παρουσιάζει την ΚΙ στο παιδί, κατά τη διάρκεια των ελεύθερων δραστηριοτήτων, στο διάλειμμα ή όποια στιγμή κριθεί κατάλληλη με βάση το σχεδιασμό του ΕΕΠ. Η παρουσίαση της ιστορίας στο χώρο του νηπιαγωγείου μπορεί να γίνει σε μια ήσυχη γωνιά, όπως στη βιβλιοθήκη, στη γωνιά της γραφής ή των μαθηματικών και να ακολουθηθούν οι παραπάνω οδηγίες για τον τρόπο εφαρμογής της ΚΙ. Στην περίπτωση που το παιδί είναι πολύ αναστατωμένο του επιτρέπεται να απομακρυνθεί διακριτικά και αν είναι εφικτό μπορεί να διαβαστεί η αντίστοιχη ΚΙ για να διαχειριστεί την κατάσταση. Για παράδειγμα, εάν το παιδί έχει θυμώσει πάρα πολύ, μπορεί να αναγνωστεί η ΚΙ με τίτλο: «Τι κάνω για να ηρεμήσω» ή «Πότε νιώθω όμορφα».

Στην περίπτωση που η ΚΙ εισάγεται σε ομάδα παιδιών μπορεί να παρουσιαστεί στη γωνιά της συζήτησης ή της βιβλιοθήκης, ενώ τα παιδιά κάθονται στα παγκάκια ή στο χαλί. Η παρουσίαση της ΚΙ και η επεξεργασία της ακολουθεί τις τεχνικές αφήγησης, τον τρόπο παρουσίασης και επεξεργασίας ενός παραμυθιού. Προτού ξεκινήσει η αφήγησή της από τον/την εκπαιδευτικό, τα παιδιά καλούνται να μιλήσουν για το εξώφυλλο, να μαντέψουν τον τίτλο και το περιεχόμενο της ιστορίας από τον τίτλο ή την εικονογράφηση, να πουν σε ποια θεματική πιστεύουν ότι αναφέρεται η ιστορία κ.ά. Μετά την ανάγνωση της ΚΙ, ακολουθούν οι σχετικές ερωτήσεις κατανόησης (βλέπε επόμενη ενότητα) και υλοποιούνται δραστηριότητες επέκτασης της ΚΙ στην τάξη, όπως εικαστική έκφραση, θεατρικό παιχνίδι/δραματοποίηση, μουσική επένδυση, δημιουργική γραφή, επαναφήγηση της ιστορίας κ.ά.

► *Η χρήση της Κοινωνικής Ιστορίας στο δημοτικό σχολείο*

Αντίστοιχα στο εν λόγω πλαίσιο, η ΚΙ παρουσιάζεται από τον/την εκπαιδευτικό γενικής τάξης, Τμήματος Ένταξης, Παράλληλης Στήριξης, το Ειδικό Βοηθητικό προσωπικό, τους/τις δασκάλους/ες ειδικοτήτων και άλλα μέλη του σχολείου, όπως διευθυντής. Η παρουσίαση της ΚΙ μπορεί να υλοποιηθεί μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας, σε μια ήσυχη γωνιά, αλλά και σε άλλους χώρους και αίθουσες, όπως στο Τμήμα Ένταξης, στη βιβλιοθήκη, στο γυμναστήριο, στο γραφείο των δασκάλων ή του/της διευθυντή/τριας, στην αίθουσα των Η/Υ, σε κάποιο παγκάκι στην αυλή, κ.ά. Μπορεί να παρουσιαστεί 10 λεπτά πριν την έναρξη του μαθήματος ή λίγο πριν τελειώσει το μάθημα, ή ακόμα και κατά τη διάρκεια του διαλείμματος. Ιδιαίτερα ο/η εκπαιδευτικός της Ειδικής Εκπαίδευσης μπορεί να την παρουσιάσει στοχευμένα πριν ή κατά τη διάρκεια της συνθήκης που προκαλεί αναστάτωση ή σύγχυση ή δυσκολία στο παιδί. Για παράδειγμα, εάν η ΚΙ αφορά στην υποστήριξη του παιδιού να μπει σε μια παρέα συνομήλικων

στο διάλειμμα, ο/η εκπαιδευτικός της Ειδικής Εκπαίδευσης μπορεί να αποσυρθεί διακριτικά μαζί με το παιδί λίγο πριν χτυπήσει το κουδούνι και να επεξεργαστούν την ΚΙ.

Επίσης, μια κοινωνική ιστορία μπορεί να διαβαστεί στην ολομέλεια της τάξης και η ίδια ιστορία μπορεί να ξαναδιαβαστεί και από άλλους εκπαιδευτικούς του σχολείου, όταν έχουν ελεύθερο χρόνο. Όπως και στο νηπιαγωγείο, αρχικά παρουσιάζεται στην ομάδα ή στην ολομέλεια και ακολουθούν οι ερωτήσεις κατανόησης, η επεξεργασία της και οι δραστηριότητες επέκτασης (βλέπε επόμενη ενότητα).

β) Επεξεργασία της ΚΙ – Δραστηριότητες επέκτασης

Μετά την παρουσίαση της ΚΙ ακολουθεί η επεξεργασία της. Πριν την ανάγνωση της ΚΙ, ο/η εκπαιδευτικός δίνει συγκεκριμένες οδηγίες, έτσι ώστε να γνωρίζει το παιδί τι θα ακολουθήσει. Μερικοί ενδεικτικοί τρόποι επεξεργασίας των ΚΙ είναι οι εξής:

► Ερωτήσεις κατανόησης

Αφού παρουσιαστεί η ιστορία, τίθενται κάποιες ερωτήσεις κατανόησης. Στην περίπτωση που η ιστορία διαβαστεί σε ένα μόνο παιδί, καλό θα είναι οι ερωτήσεις να είναι συνολικά 3-4, για να μην υπάρξει κόπωση. Οι ερωτήσεις εκφέρονται στο πρώτο ενικό πρόσωπο και συνήθως ξεκινάνε με το όνομα του παιδιού. Εάν το παιδί δεν δώσει σωστή απάντηση, του δίνεται ο χρόνος και το περιθώριο να σκεφτεί ή ξαναδιαβάζεται το τμήμα της ιστορίας που αφορά στη συγκεκριμένη ερώτηση. Κάθε φορά που το παιδί απαντάει με επιτυχία σε μια ερώτηση, είναι σημαντικό να δίνεται λεκτική ενίσχυση ή έπαινος.

Οι ερωτήσεις αφορούν στο περιεχόμενο της ιστορίας και απαντούν συνήθως στις ερωτήσεις «ποιος, πού, πότε, τι, πώς, γιατί». Είναι σημαντικό ο/η εκπαιδευτικός να δίνει έμφαση στις λύσεις που προτείνονται από το παιδί ή τα παιδιά και στις διάφορες εναλλακτικές προτάσεις τους.

Ενδεικτικές ερωτήσεις

- ◆ Ποιος είναι ο τίτλος της ιστορίας που μόλις ακούσατε;
- ◆ Αν δεν είχε αυτό τον τίτλο, ποιον άλλο τίτλο θα μπορούσε να έχει;
- ◆ Ποιος είναι ο πρωταγωνιστής;
- ◆ Πού συνέβη και πότε η ιστορία;
- ◆ Τι δυσκολία αντιμετώπισε ο πρωταγωνιστής;
- ◆ Τι έκανε; Πώς νιώθει;
- ◆ Πώς νιώθει ο/η εκπαιδευτικός;
- ◆ Πώς νιώθουν τα άλλα παιδιά;
- ◆ Πώς μπόρεσε να λύσει το πρόβλημα;
- ◆ Τον βοήθησε κάποιος ή σκέφτηκε τη λύση μόνος του;
- ◆ Τι άλλη προτεινόμενη λύση μπορείς/τε να δώσεις/ετε;
- ◆ Εσύ/είς τι θα έκανες/κάνατε στη θέση του;

Ερωτήσεις για παιδιά μικρότερης ηλικίας

- ◆ Μπορείς να μου βρεις στην εικόνα
- ◆ Τι κάνει το παιδί ή ο άνθρωπος σε αυτή την εικόνα;

► *Παιχνίδι ρόλων*

Το παιδί μπορεί να εμπλακεί με τον ενήλικα σε ένα παιχνίδι ρόλων σχετικό με την κοινωνική κατάσταση που περιγράφεται στην ιστορία. Στη φάση αυτή πραγματοποιείται αναπαράσταση της ιστορίας, στην οποία μπορεί να συμμετέχει και άλλος ένα ενήλικας, ή εάν γίνει σε ομάδα παιδιών, οι ρόλοι μπορούν να μοιραστούν σύμφωνα με τον αριθμό των παιδιών. Ο/η εκπαιδευτικός δίνει το υποθετικό σενάριο και το παιδί καλείται να δείξει ή να δραματοποιήσει τον τρόπο, με τον οποίο θα αντιδράσει. Για παράδειγμα, ο/η εκπαιδευτικός αναφέρει: «Ας υποθέσουμε ότι είσαι στην ουρά στο κυλικείο και περιμένεις να ψωνίσεις. Πώς θα ζητήσεις μια τυρόπιτα;» ή «Ας υποθέσουμε ότι ο δάσκαλος ή η δασκάλα κάνει μάθημα και εσύ θέλεις να πας στην τουαλέτα, πώς θα το ζητήσεις;». Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός παίρνει το ρόλο του ενήλικου και το παιδί καλείται να ενεργήσει με βάση την ιστορία. Για παράδειγμα, στο 1ο σενάριο, περιμένει τη σειρά του στο κυλικείο και όταν έρθει η σειρά του, πρέπει να ζητήσει ευγενικά την τυρόπιτα. Στο 2ο σενάριο, ενώ ο ενήλικας εξηγεί μια άσκηση, το παιδί σηκώνει το χέρι του και περιμένει μέχρι ο/η εκπαιδευτικός να του δώσει το λόγο. Το ίδιο μπορεί να πραγματοποιηθεί και με αντιστροφή των ρόλων. Ο/η εκπαιδευτικός κάθε φορά αλλάζει ρόλους και αλληλοεπιδρά με το παιδί, ανάλογα με τα υποτιθέμενα σενάρια, δηλαδή, άλλοτε γίνεται συμμαθητής, γονέας, υπάλληλος, κ.ά. Τα παραπάνω σενάρια μπορούν να πραγματοποιηθούν και με ομάδες παιδιών.

Όταν το σενάριο μιας ΚΙ αφορά σε μια περίπτωση που διαδραματίζεται εκτός σχολείου, π.χ. στο μανάβικο ή στο ιατρείο, είναι σημαντικό, αν είναι εφικτό, ο ενήλικας μαζί με το παιδί να επισκεφτούν αυτούς τους χώρους (σούπερ-μάρκετ, βιβλιοθήκη, μανάβικο, ιατρείο, κ.ά.) και να ακολουθήσουν τα βήματα της προτεινόμενης ΚΙ, προκειμένου να προετοιμαστεί το παιδί σε πραγματικές συνθήκες, όπως πώς θα συνομιλήσει με έναν υπάλληλο, πώς θα πληρώσει στο ταμείο, τι θα πει σε έναν αστυνομικό ή ενήλικα για να ζητήσει βοήθεια, αν χαθεί, πώς θα ρωτήσει έναν άγνωστο να του πει τι ώρα είναι, κ.ά. Επίσης, το παιχνίδι ρόλων μπορεί να συνοδεύεται και από βοηθητικά αντικείμενα, μινιατούρες ή και πραγματικά ή εικόνες που σχετίζονται με τις ΚΙ.

► *Παρουσίαση προτύπων προς μίμηση (διά ζώσης ή μέσω βίντεο – video modeling)*

Για την κατανόηση μιας κοινωνικής ιστορίας, μπορεί να χρησιμοποιηθεί η παρέμβαση του modeling (μοντελοποίηση), η οποία αποτελεί την υποδειγματική επίδειξη μιας συμπεριφοράς ή δεξιότητας (επικοινωνιακής, ακαδημαϊκής, κοινωνικής, κ.ά.) που θέλουμε να μιμηθεί και τελικά να μάθει το παιδί. Για τη μίμηση της συμπεριφοράς χρειάζεται ένας ενήλικας ακόμα ή μια μικρή ομάδα παιδιών. Το υποθετικό σενάριο αυτή τη φορά παίζεται μεταξύ δυο άλλων ατόμων και το παιδί παρακολουθεί τη σκηνή. Στη συνέχεια, καλείται να συμμετάσχει και να μιμηθεί τη συμπεριφορά του εκπαιδευτικού ή του άλλου παιδιού.

Επίσης, οι Κοινωνικές Ιστορίες μπορούν να παρουσιαστούν με τη μορφή βίντεο. Η μίμηση μέσω βίντεο αποτελεί, επίσης, μια παρέμβαση, η οποία παρέχει στο παιδί οπτική καθοδήγηση

για να την ακολουθήσει. Μπορεί να πραγματοποιηθεί με δυο τρόπους. Αρχικά, παρουσιάζεται η ΚΙ με μορφή βίντεο και ο/η εκπαιδευτικός σταματά το βίντεο ή δείχνει αποσπάσματα από αυτό, καθώς το παιδί καλείται είτε να αναπαράγει τη συγκεκριμένη συμπεριφορά ή τρόπο αντίδρασης, είτε να αποπερατώσει το σενάριο ή να πει (δείξει/παίξει) την εξέλιξη της ιστορίας. Ένας άλλος τρόπος είναι το ίδιο το παιδί να βιντεοσκοπηθεί, ενώ θα μιμείται τη συγκεκριμένη δεξιότητα ή συμπεριφορά (αναπαριστώντας την ΚΙ) και στο τέλος να δει τον εαυτό του στο βίντεο (αυτο-μοντελοποίηση).

► *Παρεμβάσεις και καθοδήγηση με τη μεσολάβηση των συνομηλίκων
(Peer-Mediated Instruction/Intervention)*

Αυτού του είδους η παρέμβαση απαιτεί την εμπλοκή των συμμαθητών των παιδιών με ΔΑΦ ή αυτών για τα οποία έχει γραφεί η ΚΙ, με στόχο τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Στην προκειμένη περίπτωση, οι συμμαθητές του παιδιού που θα παίξουν το ρόλο του διαμεσολαβητή, εκπαιδεύονται με βάση το σενάριο της ΚΙ και λειτουργούν ως μοντέλα προς μίμηση, αναπαριστώντας την ιστορία μέσα στην τάξη ή στην αυλή, σε πραγματικές δηλαδή συνθήκες. Έτσι, το παιδί/στόχος μιμείται τη συμπεριφορά των συμμαθητών του.

Τέλος, όταν το παιδί δεν έχει προφορικό λόγο, μπορεί να χρειαστεί κάποια πρόσθετη υποστήριξη, ώστε να έχει επιτυχία μια ΚΙ, όπως η παροχή τμηματικής βοήθειας, λεκτικής και σωματικής/φυσικής καθοδήγησης, η χρήση νευμάτων και χειρονομιών ή άλλου είδους οπτικού υλικού (εικόνες-σύμβολα), η χωροταξική τοποθέτηση των υλικών σε μια σειρά ή θέση, κ.ά.

1.4.2.2 Στο οικογενειακό πλαίσιο

Για την επιτυχία και την αποτελεσματικότητα μιας ΚΙ χρειάζεται η σταθερή παρουσίαση και εφαρμογή της σε κάθε πλαίσιο που βρίσκεται ή εκπαιδεύεται το παιδί. Μεγαλύτερη πιθανότητα επιτυχίας έχει μια ιστορία, όταν συμμετέχουν οι γονείς κατά τη συγγραφή της ιστορίας, αλλά και στην παρουσίασή της στο σπίτι, καθώς η επανάληψή της θα βοηθήσει το παιδί στη γενίκευσή της. Για παράδειγμα, μια κοινωνική ιστορία μπορεί να διαβάζεται καθημερινά στο σπίτι πριν την αναχώρηση του παιδιού για το σχολείο και στη συνέχεια η ίδια ιστορία μπορεί να επαναληφθεί από τον/την εκπαιδευτικό του παιδιού στο σχολείο. Οι γονείς δεν χρειάζονται ιδιαίτερη εκπαίδευση για την παρουσίαση της ιστορίας, αρκεί να ακολουθήσουν τις οδηγίες παρουσίασης μιας ΚΙ που προαναφέρθηκαν ή με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού.

1.5 Αξιολόγηση του μαθησιακού αποτελέσματος

Μετά τη χρήση μιας ΚΙ με συστηματικό τρόπο, ακολουθεί η αξιολόγηση του μαθησιακού αποτελέσματος. Ο εκπαιδευτικός μέσω συστηματικής παρατήρησης του παιδιού και καταγραφή της συμπεριφοράς του, όπως είχε πραγματοποιηθεί στη φάση της αρχικής αξιολόγησης, εντοπίζει αν έχει επιτευχθεί ο στόχος και σε ποιο βαθμό έχει γενικευτεί η αποκτηθείσα γνώση ή δεξιότητα. Για να διασφαλιστεί η αξιοπιστία και η αντικειμενικότητα των δεδομένων, η συλλογή τους πραγματοποιείται με την παρατήρηση της συμπεριφοράς του παιδιού –για μεγάλο χρονικό διάστημα– από όσους ασχολούνται με το παιδί (εκπαιδευτικούς, γονείς, φίλους, θεραπευτές, συγγενείς). Σημειώνεται σε ημερολόγιο ή πρωτόκολλο παρατήρησης, α) εάν παρουσιάζονται αλλαγές στη συμπεριφορά ή στις δεξιότητες του παιδιού, β) ο αριθμός συχνότητας εμφάνισής τους ή εάν αυξήθηκαν τα επιθυμητά αποτελέσματα (σήκωνε πιο συχνά το χέρι κατά τη διάρκεια του μαθήματος), γ) κατά πόσο ελαττώθηκε μια μη λειτουργική και ακραία συμπεριφορά, κ.ά.

Με τη συστηματική παρατήρηση διαπιστώνεται η διατήρηση της νεοαποκτηθείσας δεξιότητας/γνώσης μακροπρόθεσμα μετά το τέλος της παρουσιάσής της ΚΙ και η γενίκευση σε διαφορετικές συνθήκες, καταστάσεις και πλαίσια. Επομένως, η συλλογή δεδομένων ξεκινά πριν από τη συγγραφή και παρουσίαση μιας ΚΙ και συνεχίζεται ακόμα και μετά την ολοκλήρωση της παρέμβασης.

Εάν η ιστορία δεν επιτέλεσε το επιθυμητό αποτέλεσμα και εάν το παιδί δεν κατάφερε να γενικεύσει τη λειτουργική συμπεριφορά-στόχο, δεξιότητα ή γνώση, τότε η κοινωνική ιστορία χρειάζεται να τροποποιηθεί (Crozier & Sileo, 2005). Σύμφωνα με τη Smith (2016), μια κοινωνική ιστορία είναι κατάλληλη και επιτυχημένη, εάν οι αλλαγές της συμπεριφοράς στο παιδί επέλθουν σχετικά γρήγορα. Εάν μετά από δυο με τρεις βδομάδες δεν παρατηρείται καμία βελτίωση στο παιδί, κρίνεται σκόπιμο να αναθεωρηθεί το επίκεντρο της ιστορίας, το γλωσσικό της επίπεδο ή η πολυπλοκότητά της και να τροποποιηθεί.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Είδη, μορφή και δομή

των Κοινωνικών Ιστοριών του Οδηγού

Στον παρόντα Οδηγό περιέχονται:

- α)** Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες θεματικές ενότητες και Κοινωνικές Ιστορίες ανά θεματική, τις οποίες μπορεί να αναπτύξει ο/η εκπαιδευτικός για τους/τις μαθητές/τριές του/της ανάλογα με τις ανάγκες αυτών και
- β)** Κοινωνικές Ιστορίες που καλύπτουν τις θεματικές ενότητες:
 - ◆ Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη και Κατανόηση Κοινωνικών Καταστάσεων
 - ◆ Διαχείριση Κινδύνων και Κρίσεων για την Ασφάλεια και Υγεία των Μαθητών

Για την πλήρη αξιοποίηση των Κοινωνικών Ιστοριών από τους/τις εκπαιδευτικούς, παρέχονται χρήσιμες πληροφορίες που ακολουθούν μια συγκεκριμένη δομή για καθεμιά από αυτές, ως εξής:

- ▶ Τίτλος της ΚΙ
- ▶ Στόχος/οι της ΚΙ
- ▶ Χρήσιμες σημειώσεις/στοιχεία για την ιστορία ή πως μπορεί να εργαστεί με αυτήν ο/η εκπαιδευτικός (όπου αυτό είναι απαραίτητο).

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει τις ενδεικτικές ΚΙ του Οδηγού αυτούσιες με τη μορφή που δίνονται, ανάλογα με τον στόχο που έχει θέσει, ενώ παράλληλα παρέχεται η δυνατότητα διαφοροποίησης και επεξεργασίας τους, προσθέτοντας ή αφαιρώντας προτάσεις, αλλάζοντας τη δομή και τη μορφή τους (μέγεθος, γραμματοσειρά), τις εικόνες, τα σκίτσα ή τις φωτογραφίες, καθώς επίσης, με την προσθήκη φωτογραφιών του ίδιου του μαθητή/ήτριας ή οποιουδήποτε είδους εικονογράφησης θεωρείται καταλληλότερο, σύμφωνα με το προφίλ του μαθητή/ήτριας, αλλά και τα ενδιαφέροντά του/της. Εάν, για παράδειγμα, ένα παιδί δείχνει μεγάλο ενδιαφέρον για κάποιο συγκεκριμένο cartoon, ο πρωταγωνιστής της ιστορίας μπορεί να είναι ο ήρωάς του.

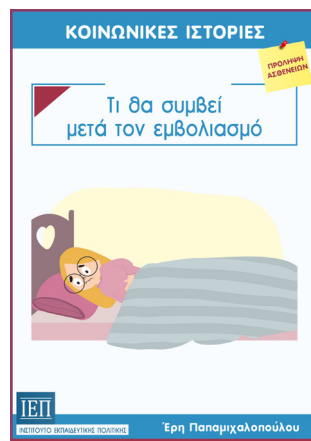
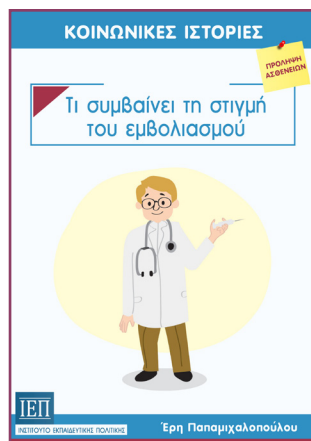
Επιπρόσθετα, η ιστορία μπορεί να προσαρμοστεί με βάση τη μέθοδο «Easy to Read» - «Κείμενο για όλους» (COI, Department of Health, 2010· European Commission, Inclusion Europe, 2009· Μαρνελάκης, 2008), σύμφωνα με την οποία τα κείμενα προσαρμόζονται «έτσι που να περιέχουν μόνο τις πιο σημαντικές πληροφορίες, γραμμένα κατά τον πιο ευθύ τρόπο και με τέτοια μορφή, ώστε να γίνονται ευκολότερα αντιληπτά από αυτούς που έχουν δυσκολία στην ανάγνωση και την κατανόηση, χωρίς να υπολείπονται στο περιεχόμενο και στην πληροφορία που ο συγγραφέας θέλει να μεταδώσει» (Μαρνελάκης, 2008:1).

Η συγγραφή των ενδεικτικών ΚΙ βασίστηκε στις βασικές αρχές της Gray (1994, 2000, 2004, 2016) ως προς το είδος προτάσεων (περιγραφικές, προτάσεις προοπτικής, καθοδηγητικές, κ.ά.) και την αναλογία (8 περιγραφικές και προτάσεις προοπτική και 1 ή 2 καθοδηγητικές, κ.ά.), ωστόσο, οι εν λόγω ΚΙ έχουν γραφτεί με μεγαλύτερη ευελιξία, ώστε να είναι κατάλληλες για όλες τις ηλικίες παιδιών με αναπηρίες αλλά και τυπικής ανάπτυξης.

Οι ΚΙ που συμπεριλαμβάνονται στον παρόντα Οδηγό ποικίλλουν ως προς το είδος και τη μορφή τους, όπως αναλυτικά περιγράφεται παρακάτω.

2.1 Κοινωνικές Ιστορίες με εξελικτική σειρά

Πρόκειται για ομάδα ΚΙ που έχουν γραφτεί με μια εξελικτική πορεία. Μπορούν να παρουσιαστούν με τη σειρά, αφού πρώτα έχει διαπιστωθεί πως το παιδί κατέκτησε την προαπαιτούμενη δεξιότητα ή συμπεριφορά-στόχος μέσω μιας προηγούμενης ΚΙ. Μόλις ολοκληρωθεί η πρώτη στη σειρά ΚΙ, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προετοιμάσει το παιδί λέγοντάς του «τι πιστεύεις ότι θα ακολουθήσει μετά;». Αφού ολοκληρωθούν όλες οι ιστορίες αυτής της σειράς, ξαναδιαβάζονται από την αρχή ως μια ιστορία με ενιαία μορφή. Παράδειγμα ΚΙ με εξελικτική σειρά αποτελούν οι ΚΙ με τίτλο «Γιατί είναι σημαντικό να κάνω εμβόλιο», «Τι συμβαίνει τη στιγμή του εμβολιασμού», «Τι θα συμβεί μετά τον εμβολιασμό».

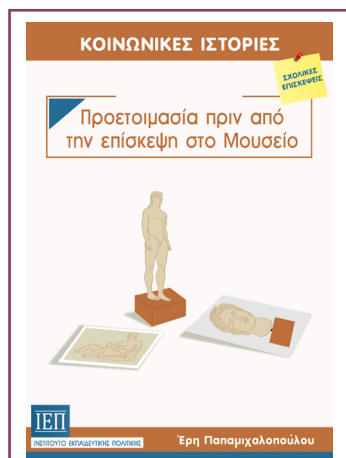
2.2 Κοινωνικές Ιστορίες ως πρόγραμμα εκπαίδευσης και εξοικείωσης με νέες καταστάσεις

Στόχος των συγκεκριμένων Κοινωνικών Ιστοριών είναι η απευαισθητοποίηση των παιδιών κατά την προσέλευσή τους σε καινούργιους χώρους, όπως σε ένα μουσείο, σε αρχαιολογικούς χώρους, νοσοκομείο, θέατρο, γήπεδο, αεροδρόμιο, βιβλιοθήκη κ.ά. Με τις ΚΙ αυτού του είδους παρέχεται ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης με το οποίο τα παιδιά προετοιμάζονται για κάτι που θα συμβεί, εξοικειώνονται με το χώρο, τον οποίο θα επισκεφτούν, μαθαίνουν τις

διαδικασίες που θα πρέπει να έχουν προηγηθεί της επίσκεψης, διασφαλίζεται η περιγραφή του νέου περιβάλλοντος και, τέλος, γνωρίζουν τι θα συμβεί, όταν επισκεφθούν έναν νέο χώρο. Στόχος είναι τα παιδιά να λειτουργήσουν αυτόνομα αποκομίζοντας θετικές εμπειρίες.

Ο/η εκπαιδευτικός, πριν την εισαγωγή της ΚΙ, θα πρέπει να έχει συλλέξει όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες για το συγκεκριμένο χώρο. Η εισαγωγή της ΚΙ μπορεί να εμπλουτίζεται με συναφές εκτυπωμένο εποπτικό υλικό και φωτογραφίες του χώρου, με επίσκεψη στην ιστοσελίδα του με την υποστήριξη των εκπαιδευτικών, με εικονική ξενάγηση για να εξοικειωθεί το παιδί με τον χώρο, με χάρτη του χώρου που θα περιλαμβάνει μέρη, όπως τουαλέτα, δωμάτιο απομόνωσης, έξοδος, καφετέρια, αυλή κ.ά.

Η εισαγωγή της ΚΙ θα πρέπει να ξεκινήσει σχετικά έγκαιρα, ώστε το παιδί να έχει χρόνο να επεξεργαστεί τις πληροφορίες και να τις εμπεδώσει. Στην παρουσίαση μπορεί να συμμετέχει ενεργά η οικογένεια του παιδιού. Τέτοιες ΚΙ είναι αυτές με τίτλο «Προετοιμασία πριν από την επίσκεψη στο Μουσείο», «Τι κάνουμε όταν φτάσουμε στο μουσείο;», «Η επιστροφή από το Μουσείο στο σχολείο».

Χρήσιμες οδηγίες για επισκέψεις σε δημόσια κτήρια και χώρους με πολύ κόσμο

- Σκόπιμο είναι η επίσκεψη να πραγματοποιηθεί τις ώρες με τη λιγότερη επισκεψιμότητα.
- Για την ξενάγηση θα πρέπει να επιλεγεί μια σύντομη διαδρομή και χωρίς περισπασμούς.
- Εάν κατά την επίσκεψη σε κάποιο χώρο υπάρχει μαθητής/ήτρια με ΔΑΦ, καλό θα ήταν ο/η εκπαιδευτικός να έχει μαζί του ακουστικά αποκλεισμού θορύβου, ένα αγαπημένο παιχνίδι του παιδιού, γιλέκο πίεσης κ.ά.
- Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να γνωρίζει εκ των προτέρων πού υπάρχει ένας ήσυχος χώρος για να ηρεμήσει ένα παιδί σε περίπτωση που αναστατωθεί από τα πολλά αισθητηριακά ερεθίσματα (θόρυβος, φωτεινότητα, πολυκοσμία).
- Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που θα ακολουθήσει το παιδί κατά τη διάρκεια της επίσκεψης πρέπει να έχει μικρή διάρκεια, κατά μέσο όρο 20 λεπτά με 1 ώρα.
- Σε περίπτωση που η επίσκεψη πραγματοποιηθεί σε μουσείο ή αρχαιολογικό χώρο, είναι χρήσιμο ο/η εκπαιδευτικός να διαθέτει τάμπλετ με την εφαρμογή του μουσείου, το πρόγραμμα των δράσεων που θα ακολουθήσουν κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, οδηγό με τη διαδρομή που θα ακολουθήσουν, καθώς και άλλα στοιχεία που μπορούν να φανούν χρήσιμα για ένα παιδί με ΔΑΦ.

2.3 Κοινωνικές Ιστορίες ως ιστορίες «επιβεβαίωσης» (αυτοπεριγραφικές / αυτοαναφορές)

Στις εν λόγω ΚΙ, το παιδί συστήνει τον εαυτό του στην ομάδα και παρουσιάζει τα ενδιαφέροντα, τα χόμπι, τα ταλέντα ή τις ικανότητές του, παρέχοντας έτσι σημαντικές πληροφορίες για τη ζωή του. Το παιδί εμπλέκεται στη δημιουργία μιας τέτοιας ΚΙ που έχει γραφτεί μόνο γι' αυτό κι έτσι αναπτύσσει θετικό αυτοσυναίσθημα και αυτοπεποίθηση. Κρίνεται σκόπιμο οι εν λόγω ιστορίες να περιλαμβάνουν φωτογραφίες του ίδιου του παιδιού, του σπιτιού του, της οικογένειάς του, των χόμπι του, του κατοικίδιού του κ.ά. Σε αυτές τις ΚΙ ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να προσθέσει ή να αφαιρέσει περιεχόμενο, ανάλογα με τον μαθητή/ήτρια. Μπορεί σταδιακά να προσθέσει ακόμα περισσότερες πληροφορίες, όπως ποιος είναι ο δασκάλός/α του/της, τι άθλημα του/της αρέσει, ποιο είναι το αγαπημένο του/της παιδικό πρόγραμμα, κ.ά. Τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούν να γράψουν μόνα τους την ιστορία, να ζωγραφίσουν τις εικόνες ή να προσθέσουν φωτογραφίες που έχουν τραβήξει τα ίδια. Ως δραστηριότητα επέκτασης, το παιδί μπορεί να φέρει μαζί του στο σχολείο και να παρουσιάσει στους/στις συμμαθητές/ριές του ένα κουτί με αγαπημένα του αντικείμενα (αγαπημένα παιχνίδια, φωτογραφίες δικές του και της οικογένειάς του, κάποια συλλογή που μπορεί να έχει κ.ά.). Μια τέτοια ΚΙ είναι αυτή με τίτλο «Μια ιστορία για μένα».

2.4 Κοινωνικές Ιστορίες με τη μορφή μικρής / σύντομης ιστορίας

Κάποιες ΚΙ δεν ακολουθούν την τυπική δομή των προτάσεων, αλλά αποτελούν ένα είδος μικρής ή σύντομης ιστορίας με τυπική δομή. Μπορούν να παρουσιαστούν σε παιδιά τυπικής ανάπτυξης, αλλά και σε παιδιά με αναπηρίες. Παράδειγμα τέτοιας ΚΙ είναι αυτή με τίτλο «Ο θάνατος του κατοικίδιου».

2.5 Κοινωνικές Ιστορίες ως πρόγραμμα αυτοαπασχόλησης με ανάλυση έργου

Πρόκειται για ΚΙ που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως πρόγραμμα αυτοαπασχόλησης (activity schedules) με φωτογραφίες ή εικόνες που καθοδηγούν την εκτέλεση δραστηριοτήτων και περιλαμβάνουν αλληλουχία βημάτων, με στόχο την αυτοεξυπηρέτηση και την αυτόνομη διαβίωση-αυτενέργεια του παιδιού. Οι εν λόγω ΚΙ δεν στοχεύουν τόσο στην εκμάθηση νέων δεξιοτήτων, αλλά στην αναγωγή κεκτημένων γνώσεων του παιδιού σε αυτοδιαχειριζόμενες δεξιότητες (Γαλάνης, 2015· Γενά & Γαλάνης, 2007). Για παράδειγμα, οι ΚΙ με τίτλο «Πώς τρώω το πρωινό μου», «Τι κάνω κάθε πρωί όταν φτάνω στο σχολείο», «Πώς ετοιμάζω την τσάντα μου», «Πώς πλένω τα χέρια μου» κ.ά. μπορούν να ενταχθούν στο ημερήσιο πρόγραμμα δραστηριοτήτων του παιδιού. Περιγράφουν αναλυτικά και λεπτομερώς μια σειρά από βήματα (αναλύεται η δραστηριότητα σε επιμέρους συγκεκριμένα βήματα με αλληλουχία) έως την ολοκλήρωση μιας δραστηριότητας. Σε πρώτη φάση, το παιδί χρειάζεται την άμεση καθοδήγηση και ενίσχυση του/της εκπαιδευτικού, ώστε να ακολουθήσει το κάθε προτεινόμενο βήμα της ιστορίας βλέποντας συγχρόνως τις αντίστοιχες εικόνες ή φωτογραφίες.

2.6 Κοινωνικές Ιστορίες ως μέσο επικοινωνίας

Οι ΚΙ με αυτή τη μορφή χρησιμοποιούνται ως μέσο επικοινωνίας. Το παιδί μπορεί να τις χρησιμοποιήσει για να επικοινωνήσει και να εκφράσει τις ανάγκες του, όπως για παράδειγμα η ιστορία «Μαθαίνω να επικοινωνώ».

2.7 Κοινωνικές Ιστορίες ως μέσο καθησυχασμού

Το παιδί μπορεί να ανατρέξει σε μια τέτοιου είδους ΚΙ για να θυμηθεί τι πρέπει να κάνει ώστε να νιώσει καλά, όταν είναι αναστατωμένο ή για να αποφύγει μια κατάσταση που θα του προκαλέσει αυξημένο άγχος ή για να περιοριστούν πιθανές δυσλειτουργικές αντιδράσεις του. Τέτοιες ΚΙ είναι αυτές με τίτλο «Τι κάνω για να νιώσω καλά» ή «Πότε νιώθω όμορφα». Τα παιδιά μπορούν να έχουν το βιβλίο μαζί τους ή αυτό να βρίσκεται σε εμφανές μέρος, ώστε ανά πάσα στιγμή να μπορούν να ανατρέξουν σε αυτό.

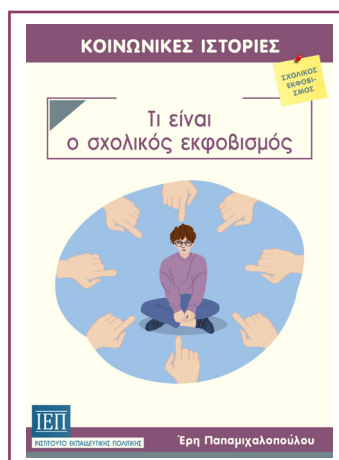
2.8 Κοινωνικές ιστορίες με σαφείς οδηγίες

Αυτές οι ΚΙ βοηθούν το παιδί να κατανοήσει μια δύσκολη ή περίπλοκη κατάσταση και πώς μπορεί να αντιδράσει σ' αυτήν. Παράδειγμα τέτοιο αποτελούν οι ιστορίες «Τι χρειάζεται να κάνω αν γίνει σεισμός (Βήματα σεισμού)», «Πώς αντιδρώ στον σχολικό εκφοβισμό», «Τι κάνω αν χάσω τη μαμά μου στο σούπερ μάρκετ».

2.9 Κοινωνικές ιστορίες ως μέσο παροχής γνώσεων

Οι συγκεκριμένες ΚΙ αποτελούν βιβλία γενικών γνώσεων που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο/η εκπαιδευτικός μέσα στη γενική τάξη. Οι ιστορίες εισάγουν και εξηγούν με απλό και κατανοητό τρόπο διάφορα θέματα και συνοδεύονται από τις αντίστοιχες εικόνες. Παράδειγμα αποτελούν οι ιστορίες με τίτλο «Τι είναι ο σεισμός», «Τι είναι ο σχολικός εκφοβισμός».

Στη συνέχεια παρατίθενται ανά θεματική ενότητα οι ΚΙ που έχουν αναπτυχθεί και συνοδεύουν τον παρόντα Οδηγό. Κάποιες από τις εν λόγω ιστορίες περιλαμβάνουν εικονογράφηση με σκίτσα και κάποιες με φωτογραφίες. Οι φωτογραφίες λειτουργούν ως ενδεικτικό παράδειγμα για το είδος των φωτογραφιών που μπορούν να τραβήξουν οι εκπαιδευτικοί και να τις ενσωματώσουν στην ΚΙ. Στο τέλος κάθε θεματικής ενότητας σημειώνονται ενδεικτικά τίτλοι προτεινόμενων ΚΙ που μπορεί να δημιουργήσει ο/η εκπαιδευτικός ή το παιδί.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Κοινωνικές Ιστορίες για την Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη και την Κατανόηση Κοινωνικών Καταστάσεων

Οι Κοινωνικές Ιστορίες που συνοδεύουν τον Οδηγό και αφορούν την Προσωπική και Κοινωνική Ανάπτυξη, καθώς και την Κατανόηση Κοινωνικών Καταστάσεων, καλύπτουν τις εξής ενότητες:

- ▶ Εικόνα του Εαυτού
- ▶ Αισθήσεις και Σώμα
- ▶ Αυτονομία και Φροντίδα Εαυτού
- ▶ Συναισθήματα
- ▶ Αξίες
- ▶ Επικοινωνία
- ▶ Φιλία και Παιχνίδια με τους Φίλους
- ▶ Σχολικές Επισκέψεις
- ▶ Σχολικές και Κοινωνικές Εκδηλώσεις
- ▶ Σχολική Ζωή

3.1 Κοινωνικές Ιστορίες για τον Εαυτό μου (Εικόνα του εαυτού)

1. Μια ιστορία για μένα

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να παρουσιάσει τον εαυτό του στα υπόλοιπα παιδιά• να αναγνωρίσει τις προτιμήσεις του και τα ενδιαφέροντά του• να αναπτύξει θετικό αυτοσυναίσθημα• να αναγνωρίσει τις κλίσεις και τα ταλέντα του• να κατανοήσει τις δυσκολίες του
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	<p>Η κοινωνική ιστορία μπορεί να αξιοποιεί φωτογραφίες του ίδιου του παιδιού που σχετίζονται με το σχολικό του πλαίσιο, το σπίτι του, την οικογένειά του, τα αδέρφια του, το κατοικίδιό του, το δωμάτιό του, τους φίλους του κ.ά. Επίσης, μπορεί να περιλαμβάνει τα χόμπι, το αγαπημένο του άθλημα, τον αγαπημένο του ήρωα κόμικς, τα παιχνίδια, τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις του κ.ά.</p> <p>Η ιστορία μπορεί να συνοδεύεται από ένα κουτί με φωτογραφίες και αγαπημένα αντικείμενα του παιδιού.</p>

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

2. Το σχολείο μου

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να αποκτήσει βασικές γνώσεις για τη διαρρύθμιση του σχολικού κτιρίου και της τάξης του• να μπορέσει να αυτονομηθεί γνωρίζοντας τους χώρους του σχολείου, ώστε να κινείται μόνο του• να αναγνωρίζει τους/τις εκπαιδευτικούς και το λοιπό προσωπικό του σχολείου• να μάθει τα ονόματα των συμμαθητών του
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	<p>Η κοινωνική ιστορία μπορεί να εικονογραφηθεί με φωτογραφίες του σχολείου του παιδιού. Σε παιδιά δημοτικού φωτογραφίζονται αντίστοιχα οι χώροι του σχολείου, οι εκπαιδευτικοί των διαφόρων ειδικοτήτων, τα παιδιά της τάξης τους. Η συγκεκριμένη κοινωνική ιστορία διαφοροποιείται κάθε φορά που το παιδί αλλάζει σχολικό πλαίσιο ή τάξη.</p>

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

3. Η δασκάλα της παράλληλης στήριξης

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να ενημερωθεί για τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού της παράλληλης στήριξης• να μάθει να ζητάει βοήθεια, όποτε τη χρειάζεται
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Στην εν λόγω κοινωνική ιστορία χρησιμοποιούνται φωτογραφίες του παιδιού και του/της δασκάλας της παράλληλης στήριξης. Επισημαίνεται ο ρόλος του/της δασκάλου/δασκάλας του και η βοήθεια που του παρέχεται.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

4. Μαθαίνω να επικοινωνώ

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να αναγνωρίζει τις βασικές ανάγκες του στον χώρο του σχολείου• να δείχνει ή να εκφράζει τις βασικές ανάγκες του
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Στην εν λόγω κοινωνική ιστορία χρησιμοποιούνται φωτογραφίες του παιδιού. Το φωτογραφικό υλικό μπορεί να περιλαμβάνει αντικείμενα ή το ίδιο το παιδί σε διάφορες στιγμές.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

5. Οι ρουτίνες και οι κανόνες της τάξης

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να κατανοήσει τις ρουτίνες της τάξης• να κατανοήσει τους κανόνες καλής συμπεριφοράς
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Στην εν λόγω κοινωνική ιστορία χρησιμοποιούνται φωτογραφίες του παιδιού. Το φωτογραφικό υλικό μπορεί να περιλαμβάνει αντικείμενα ή το ίδιο το παιδί σε διάφορες στιγμές.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

6. Πότε νιώθω όμορφα

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να ενθαρρυνθεί να βρίσκει μόνο του λύσεις και να ηρεμεί, όταν είναι αναστατωμένο
- να μάθει να ζητάει βοήθεια από έναν ενήλικα
- να αποκτήσει αυτοέλεγχο

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Η κοινωνική ιστορία στηρίζεται σε φωτογραφίες με τις προτιμήσεις του παιδιού και τα πράγματα που του αρέσουν να κάνει, όταν θέλει να ηρεμήσει. Το παιδί συμμετέχει από την αρχή στο σχεδιασμό και στη δημιουργία της ιστορίας. Ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να προσθέσει ή να αφαιρέσει περιεχόμενο, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα του παιδιού. Η ΚΙ θα πρέπει να είναι πάντα διαθέσιμη στο παιδί προκειμένου να τη συμβουλευτεί και να του υπενθυμίζει τι μπορεί να κάνει, όταν αναστατώνεται.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

7. Είμαι ίδια... είμαι διαφορετική!

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να κατανοήσει τις ομοιότητες και τις διαφορές που έχει με τα άλλα παιδιά
- να αποδεχθεί τη διαφορετικότητα

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Η κοινωνική ιστορία μπορεί να διαβαστεί στη γενική τάξη για την αποδοχή της διαφορετικότητας και την ενίσχυση της ατομικής ταυτότητας. Η ίδια ιστορία μπορεί να εισαχθεί σε κάθε παιδί ξεχωριστά, προσθέτοντας αναλόγως τα σημεία (τους τομείς) που το κάνουν να ξεχωρίζει από τα υπόλοιπα τόσο ως προς την εξωτερική εμφάνιση, όσο και ως προς τις ασχολίες και τα χόμπι.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Πρώτες τάξεις Δημοτικού

ΕΙΚΟΝΑ
ΤΟΥ
ΕΑΥΤΟΥ

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

Η ΖΩΗ ΜΟΥ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

- Η οικογένεια και οι συγγενείς μου
- Το σπίτι μου
- Οι φίλοι μου
- Το κατοικίδιο μου
- Η καταγωγή μου (γειτονιά, πόλη, χώρα, γλώσσα, θρησκεία)

3.2 Κοινωνικές Ιστορίες για τις Αισθήσεις και το Σώμα

Τι συμβαίνει όταν ακούω έναν δυνατό θόρυβο

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να κατανοήσει τι είναι η ακοή
- να μάθει τι θα κάνει, όταν ακούσει έναν ήχο που το ενοχλεί
- να μάθει πού θα ζητήσει βοήθεια, όταν ακούσει έναν δυνατό ή ξαφνικό θόρυβο
- να μάθει πώς να εκφράσει τη δυσαρέσκειά του, όταν ακούσει έναν δυνατό θόρυβο

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Πρώτες τάξεις Δημοτικού

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

- Οι πέντε αισθήσεις (αισθητηριακές εμπειρίες, όργανα)
- Το σώμα μου
- Η όσφρηση
- Η αφή
- Η γεύση
- Οι κινήσεις (στερεοτυπίες, πότε και πού επιτρέπονται)
- Το άγγιγμα - το περίεργο / μη επιτρεπτό άγγιγμα
- Το αγκάλιασμα
- Η σεξουαλικότητα των αγοριών
- Η σεξουαλικότητα των κοριτσιών
- Ο προσωπικός χώρος
- Η τύφλωση
- Η κώφωση
- Η κινητική αναπηρία

ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ
ΚΑΙ
ΣΩΜΑ

3.3 Κοινωνικές Ιστορίες για την Αυτονομία – Φροντίδα εαυτού

1. Πώς πλένω τα χέρια μου

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να πλένει τα χέρια του
- να μάθει κανόνες υγιεινής
- να αποκτήσει αυτονομία
- να αυτοεξυπηρετείται

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Η ιστορία αυτή αποτελεί πρόγραμμα αυτοαπασχόλησης με ανάλυση έργου.

Προτεινόμενη Τάξη: Νηπιαγωγείο

2. Πώς τρώω το πρωινό μου

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να τρώει το πρωινό του
- να ακολουθεί τη ρουτίνα της τάξης
- να αποκτήσει αυτονομία
- να αυτοεξυπηρετείται

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Η ιστορία μπορεί να παρουσιαστεί στη γενική τάξη στην αρχή της σχολικής χρονιάς. Παράλληλα, μπορεί να εισαχθεί και ως πρόγραμμα αυτοαπασχόλησης. Οι εικόνες προσαρμόζονται με τις αντίστοιχες γωνιές του εκάστοτε σχολείου.

Προτεινόμενη Τάξη: Νηπιαγωγείο

3. Πώς ετοιμάζω την τσάντα μου

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να αποκτήσει αυτονομία ως προς την προετοιμασία της τσάντας
- να αποκτήσει αυτονομία ως προς την τοποθέτηση στην τσάντα των σωστών βιβλίων και τετραδίων που θα χρησιμοποιήσει για τα μαθήματα της επόμενης ημέρας.
- να μάθει να χρησιμοποιεί το ωρολόγιο πρόγραμμα

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Η κοινωνική ιστορία αξιοποιείται σε συνεργασία με τους γονείς στο σπίτι. Οι γονείς παρουσιάζουν την ιστορία, ως πρόγραμμα αυτοαπασχόλησης με ανάλυση έργου, πριν το παιδί ξεκινήσει να ετοιμάζει την τσάντα του για να πάει στο σχολείο

Προτεινόμενη Τάξη: Δημοτικό

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

- Πώς βάζω και βγάζω το μπουφάν μου
- Πώς δένω τα κορδόνια μου
- Το μπάνιο και το λούσιμο
- Η χρήση της τουαλέτας
- Το βούρτσισμα των δοντιών
- Το χτένισμα των μαλλιών
- Η περιποίηση των νυχιών
- Πώς φυσάω τη μύτη μου και πώς βήχω
- Πώς ντύνομαι / ξεντύνομαι

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ
ΚΑΙ
ΦΡΟΝΤΙΔΑ
ΕΑΥΤΟΥ

3.4 Κοινωνικές Ιστορίες για τα Συναισθήματα

Τι είναι η λύπη

ΣΤΟΧΟΙ
ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να αναγνωρίζει τα συναισθήματά του
- να εκφράζει το συναίσθημά του, όταν είναι λυπημένο
- να αναζητά ανακούφιση
- να βρίσκει μόνο του λύσεις, όταν νιώθει στενοχωρημένο, για να νιώσει καλύτερα

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

- Τι είναι τα συναισθήματα
- Η χαρά
- Ο θυμός
- Ο φόβος
- Η αγάπη
- Η ασφάλεια και η ανασφάλεια
- Η απογοήτευση
- Η ζήλια
- Η ηρεμία
- Η αγωνία
- Κατανόω τα αισθήματα (ενσυναίσθηση)
- Τι κάνω όταν νιώθω πολλά συναισθήματα μαζί

ΣΥΝΑΙΣΘΗ-
ΜΑΤΑ

3.5 Κοινωνικές Ιστορίες για τις Αξίες

Τι είναι η υπομονή

ΣΤΟΧΟΙ
ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να κάνει υπομονή
- να βρίσκει τρόπους να ηρεμεί όταν είναι αναστατωμένο

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

ΑΞΙΕΣ

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

- Η συνεργασία
- Η ειλικρίνεια
- Η γενναιοδωρία
- Η αλληλεγγύη
- Η ευγνωμοσύνη
- Η ειρήνη
- Η ελευθερία
- Η υπευθυνότητα
- Η τιμιότητα
- Η συγχώρεση
- Σέβομαι τους ανθρώπους
- Σέβομαι τη φύση
- Σέβομαι τα ζώα

3.6 Κοινωνικές Ιστορίες για την Επικοινωνία

1. Τι κάνω όταν ακούω κάποιον να μου μιλάει

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να κατανοήσει ότι οι άνθρωποι, όταν επικοινωνούν, καλό θα είναι να κοιτάζονται στα μάτια
- να κατανοήσει ότι είναι σημαντικό, όταν μας μιλάει κάποιος, να τον προσέχουμε

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

2. Πώς χαιρετάω και πώς αποχαιρετάω

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να αποκτήσει δεξιότητες επικοινωνίας
- να χαιρετάει όταν συναντάει κάποιον
- να αποχαιρετάει όταν φεύγει από ένα μέρος

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

ΕΠΙΚΟΙ-
ΝΩΝΙΑ

- Οι εκφράσεις του προσώπου
- Η γλώσσα του σώματος - οι χειρονομίες
- Τρόποι ομιλίας (μιλάω πολύ, δεν μιλάω καθόλου, μιλάω δυνατά/σιγά, μιλάω γρήγορα/αργά)
- Η κυριολεξία και η μεταφορά
- Πώς ξεκινάει και πώς τελειώνει μια συζήτηση
- Πώς ακούω μια συνομιλία
- Πώς ακούω μια πληροφορία
- Πώς ακούω μια οδηγία
- Πώς θα είμαι καλός ακροατής
- Πώς συμμετέχω σε μια συνομιλία
- Πώς παραμένω στο θέμα της συζήτησης
- Πώς ανταλλάσσω πληροφορίες
- Πώς διατυπώνω ερωτήσεις
- Πώς απαντάω σε ερωτήσεις
- Γιατί είναι σημαντικό να μην διακόπτω τους άλλους
- Πώς ζητάω συμβουλή
- Πώς απολογούμαι
- Πώς διαπραγματεύομαι
- Πώς προσφέρω βοήθεια στους άλλους
- Πώς δεν φανερώνω μυστικά
- Πώς περιμένω τη σειρά μου σε μια συζήτηση
- Οι σκέψεις μου
- Πώς μεταφέρω μηνύματα στους άλλους
- Πότε λέμε 'ευχαριστώ' και 'παρακαλώ'
- Πότε ζητάμε συγγνώμη
- Πώς δεχόμαστε κομπλιμέντα
- Πώς μιλάμε ευγενικά στους ξένους
- Πώς ζητάω βοήθεια (από γονέα-δάσκαλο-φιλο-ενήλικο)
- Πώς παρέχω βοήθεια όταν μου τη ζητάνε
- Πώς μιλάω στο τηλέφωνο
- Τι είναι η αργκό
- Πώς δείχνω το ενδιαφέρον μου στο αντίθετο φύλο
- Η αρνητική και η θετική κριτική

3.7 Κοινωνικές Ιστορίες για τη Φιλία και τα Παιχνίδια με τους Φίλους

1. Μοιράζομαι τα παιχνίδια με τους φίλους μου

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να αποκτήσει δεξιότητες στο παιχνίδι
- να μοιράζεται τα παιχνίδια του σχολείου με άλλους
- να περιμένει τη σειρά του για να δανειστεί ένα παιχνίδι
- να συμμετέχει σε ομαδικά παιχνίδια

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

2. Πότε κερδίζω και πότε χάνω σε ένα επιτραπέζιο παιχνίδι

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να διαχειρίζεται τον θυμό του, όταν χάνει σε ένα παιχνίδι
- να μάθει να συγχαίρει τον/τη συμμαθητή/τρια που κερδίζει σε ένα παιχνίδι

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

3. Φτιάχνω παζλ παρέα με μια φίλη μου

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να συνεργάζεται με ένα άλλο παιδί
- να μάθει να περιμένει τη σειρά του

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

- Τι σημαίνει φιλία - τι είναι ο φίλος
- Γιατί μου αρέσει ο φίλος μου
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του καλού φίλου
- Τι κάνω και τι λέω όταν συναντήσω έναν φίλο μου
- Όταν ένας φίλος μου έρχεται σπίτι μου ή όταν εγώ πηγαίνω στο σπίτι ενός φίλου μου
- Τι μου αρέσει να κάνω μαζί με τους φίλους μου
- Πώς λύνω τις διαφορές μου ή ένα πρόβλημα με έναν φίλο μου
- Η διαδικασία του παιχνιδιού (διεκδίκηση, μοίρασμα, τακτοποίηση)
- Οι κανόνες των ομαδικών παιχνιδιών
- Περιμένω τη σειρά μου στο παιχνίδι
- Ακολουθώ οδηγίες σε ένα παιχνίδι
- Πώς θα μπω σε μια παρέα που παίζει
- Πώς συμμετέχω σε ένα παιχνίδι
- Πώς ζητάω να δανειστώ ένα παιχνίδι

ΦΙΛΙΑ
ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ
ΜΕ ΤΟΥΣ
ΦΙΛΟΥΣ ΜΟΥ

3.8 Κοινωνικές Ιστορίες για τις Σχολικές Επισκέψεις

1. Προετοιμασία πριν από την επίσκεψη στο Μουσείο

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να προετοιμαστεί για την επίσκεψη στο μουσείο• να γνωρίζει εκ των προτέρων τι θα συναντήσει εκεί• να ακολουθήσει τους κανόνες συμπεριφοράς σε ένα μουσείο
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Οι κοινωνικές ιστορίες με τίτλο «Προετοιμασία πριν από την επίσκεψη στο Μουσείο», «Τι κάνουμε, όταν φτάσουμε στο Μουσείο», «Η επιστροφή από το Μουσείο» διαβάζονται πριν την επίσκεψη στο μουσείο. Μπορούν να παρουσιαστούν αρχικά αυτόνομα η κάθε μια και μόλις το παιδί τις κατανοήσει, να παρουσιαστούν με ενιαία μορφή.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

2. Τι κάνουμε όταν φτάσουμε στο Μουσείο

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να προετοιμαστεί για την επίσκεψη στο μουσείο• να γνωρίζει εκ των προτέρων τι θα συναντήσει εκεί• να ακολουθήσει τους κανόνες συμπεριφοράς σε ένα μουσείο
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Οι κοινωνικές ιστορίες με τίτλο «Προετοιμασία πριν από την επίσκεψη στο Μουσείο», «Τι κάνουμε, όταν φτάσουμε στο Μουσείο», «Η επιστροφή από το Μουσείο» διαβάζονται πριν την επίσκεψη στο μουσείο. Μπορούν να παρουσιαστούν αρχικά αυτόνομα η κάθε μια και μόλις το παιδί τις κατανοήσει, να παρουσιαστούν με ενιαία μορφή.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

3. Η επιστροφή από το Μουσείο στο σχολείο

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να προετοιμαστεί για την επίσκεψη στο μουσείο• να γνωρίζει εκ των προτέρων τι θα συναντήσει εκεί• να ακολουθήσει τους κανόνες συμπεριφοράς σε ένα μουσείο
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Οι κοινωνικές ιστορίες με τίτλο «Προετοιμασία πριν από την επίσκεψη στο Μουσείο», «Τι κάνουμε, όταν φτάσουμε στο Μουσείο», «Η επιστροφή από το Μουσείο» διαβάζονται πριν την επίσκεψη στο μουσείο. Μπορούν να παρουσιαστούν αρχικά αυτόνομα η κάθε μια και μόλις το παιδί τις κατανοήσει, να παρουσιαστούν με ενιαία μορφή.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

3.9 Κοινωνικές Ιστορίες για τις Σχολικές και Κοινωνικές Εκδηλώσεις

1. Το πάρτι γενεθλίων

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να γνωρίζει τι πρόκειται να συμβεί σε ένα πάρτι
- να μάθει πώς να δίνει ευχές στον/στη φίλο/η που έχει γενέθλια
- να μάθει τις ενέργειες που γίνονται πριν πάει στο πάρτι (π.χ. αγορά δώρου για τον/τη φίλο/η μας)

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

2. Οι Απόκριες

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μειωθεί το άγχος του, όταν θα δει τις αποκριάτικες στολές ή μάσκες στο σχολείο
- να μειωθεί το άγχος του, όταν φορέσει μια στολή ή μάσκα

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

- Ο γάμος
- Η βάπτιση
- Η κηδεία
- Το θέατρο
- Οι θεατρικές παραστάσεις στο σχολείο
- Ο κινηματογράφος
- Η συναυλία
- Οι διακοπές των Χριστουγέννων
- Οι διακοπές του Πάσχα
- Οι καλοκαιρινές διακοπές

3.10 Κοινωνικές Ιστορίες για τη Σχολική Ζωή

1. Γιατί είναι σημαντικό να κάθομαι στη θέση μου μέσα στην τάξη

ΣΤΟΧΟΙ
ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να κατανοήσει τους κανόνες της τάξης
- να σηκώνει το χέρι του, όταν χρειάζεται να σηκωθεί ή να βγει έξω

Προτεινόμενη Τάξη: Δημοτικό

2. Γιατί είναι σημαντικό να ακούω τις οδηγίες του δασκάλου μου

ΣΤΟΧΟΙ
ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να ακολουθεί τις οδηγίες και τις εντολές του/της δασκάλου/ας
- να ακούει τις συμβουλές του/της δασκάλου/ας

Προτεινόμενη Τάξη: Δημοτικό

3. Πώς συνεργάζομαι με τον διπλανό μου

ΣΤΟΧΟΙ
ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να συνεργάζεται με τα άλλα παιδιά
- να μάθει να περιμένει τη σειρά του

Προτεινόμενη Τάξη: Δημοτικό

4. Πώς περιμένω στην ουρά του κυλικείου

ΣΤΟΧΟΙ
ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να αυτοεξυπηρετείται
- να μάθει να περιμένει στη σειρά
- να αποκτήσει υπομονή

Προτεινόμενη Τάξη: Δημοτικό

5. Τι κάνω κάθε πρωί όταν φτάνω στο σχολείο

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να αποκτήσει αυτονομία
- να μάθει να τακτοποιεί τα πράγματά του χωρίς τη βοήθεια του γονιού
- να χαιρετάει τον/τη δασκάλο/α και τους συμμαθητές/ήτριες του/της
- να κάθεται στη θέση του/της

Προτεινόμενη Τάξη: Νηπιαγωγείο

6. Γιατί είναι σημαντικό να μπω στην τάξη μόλις τελειώσει το διάλειμμα

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να ακολουθεί τους κανόνες του σχολείου
- να μάθει να δίνει προσοχή, όταν χτυπάει το κουδούνι

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

ΣΧΟΛΙΚΗ
ΖΩΗ

- Τι είναι σχολείο
- Τα είδη των σχολείων (νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο)
- Ο/Η Διευθυντής/ντρια
- Οι εκπαιδευτικοί του σχολείου μου (ειδικότητες)
- Ο/Η δάσκαλος/α της τάξης μου
- Ο/Η δάσκαλος/α του Τμήματος Ένταξης
- Το σχολικό λεωφορείο
- Η αίθουσα της τάξης του Νηπιαγωγείου
- Η αίθουσα του Δημοτικού
- Το Τμήμα Ένταξης του σχολείου
- Το ολοήμερο
- Οι σχολικές εργασίες
- Το κυλικείο του σχολείου
- Η τραπεζαρία του σχολείου
- Η αυλή του σχολείου
- Το γήπεδο του σχολείου
- Το γυμναστήριο - τα αποδυτήρια - η πισίνα
- Η βιβλιοθήκη του σχολείου. Πώς δανείζομαι ένα βιβλίο
- Η χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή
- Η αίθουσα εκδηλώσεων του σχολείου
- Η αίθουσα της μουσικής
- Τι κάνω όταν χτυπάει το κουδούνι (πρωινή συγκέντρωση στην αυλή του σχολείου, διάλειμμα, άσκηση)
- Ασφαλής μετακίνηση στον χώρο του σχολείου (στα σκαλιά, χρήση ασανσέρ)
- Η προσέλευση στην τάξη μετά την πρωινή συγκέντρωση
- Το ωρολόγιο πρόγραμμα
- Τα φύλλα εργασίας και οι ασκήσεις των σχολικών βιβλίων
- Οι εργασίες στο σπίτι
- Τα τεστ ή τα διαγωνίσματα
- Ο έπαινος και η επίπληξη
- Οι βαθμοί
- Οι 'γωνιές' της τάξης
- Οι κανόνες των ομαδικών δραστηριοτήτων
- Οι κανόνες ασφαλείας στο σχολείο
- Η επίπληξη, οι τιμωρίες, οι ποινές
- Σέβομαι την περιουσία του σχολείου
- Το εκπαιδευτικό υλικό (παιχνίδια / εργαλεία, όπως ψαλίδια, κατασκευαστικά υλικά, π.χ. τουβλάκια / παιδαγωγικό υλικό) και η σωστή τοποθέτηση στη θέση τους
- Η χρήση της τουαλέτας (κανόνες, αγόρια-κορίτσια)

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Κοινωνικές Ιστορίες για τη Διαχείριση Κινδύνων και Κρίσεων για την Ασφάλεια και Υγεία των Μαθητών

Οι Κοινωνικές Ιστορίες που συνοδεύουν τον παρόντα Οδηγό και αφορούν τη Διαχείριση Κινδύνων και Κρίσεων καλύπτουν τις εξής ενότητες:

- ▶ Διαχείριση Συναισθημάτων
- ▶ Σχολικός Εκφοβισμός
- ▶ Πρόληψη Ασθενειών
- ▶ Ατυχήματα
- ▶ Διαχείριση Κινδύνων
- ▶ Αλλαγή Ρουτίνας και Διαχείριση Απρόοπτων Καταστάσεων

4.1 Κοινωνικές Ιστορίες για τη Διαχείριση των Συναισθημάτων

1. Τι κάνω για να νιώσω καλά

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να ενθαρρυνθεί να βρίσκει μόνο του λύσεις όταν είναι αναστατωμένο
- να μάθει να ζητάει βοήθεια από έναν ενήλικα
- να αποκτήσει αυτοέλεγχο

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

2. Τι κάνω όταν τα παιδιά δεν θέλουν να παίξουν το παιχνίδι που προτείνω

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να διαχειρίζεται την απογοήτευση
- να ενθαρρυνθεί να προτείνει ένα παιχνίδι
- να συνεργάζεται με τα άλλα παιδιά
- να ενταχθεί στις παρέες των παιδιών στο διάλειμμα

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

3. Τι κάνω όταν ένα παιδί έχει το παιχνίδι με το οποίο θέλω να παίξω

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να διαχειρίζεται τα συναισθήματά του
- να μάθει να περιμένει τη σειρά του
- να σκεφτεί εναλλακτικές λύσεις, όπως να παίξει με ένα άλλο παιχνίδι
- να κατανοήσει ότι τα παιχνίδια του σχολείου είναι για όλα τα παιδιά

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

4. Ο θάνατος του κατοικίδιου

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να διαχειριστεί την απώλεια και το πένθος
- να κατανοήσει τον κύκλο της ζωής
- να μπορεί να αποχωριστεί ένα αγαπημένο του ζώο

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Η κοινωνική ιστορία έχει τη μορφή μιας σύντομης ιστορίας. Μπορεί να διαβαστεί στη γενική τάξη και να αποτελέσει αφορμή για συζήτηση αναφορικά με το πένθος και την απώλεια αγαπημένου ζώου.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

5. Τι είναι ο σχολικός εκφοβισμός

<p>ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ</p>	<ul style="list-style-type: none">• να γνωρίσει τι είναι σχολικός εκφοβισμός• να γνωρίζει τα είδη και τις μορφές του σχολικού εκφοβισμού• να μάθει πώς να αντιδράσει όταν εκφοβίζεται• να μάθει πώς μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του• να μάθει πώς να ζητάει βοήθεια• να πάρει αποφάσεις όταν βρεθεί αντιμέτωπο με τον σχολικό εκφοβισμό
<p>ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ</p>	<p>Είναι πολύ σημαντικό το παιδί να γνωρίζει τι είναι ο σχολικός εκφοβισμός και πώς να υπερασπίζεται τον εαυτό του σε τέτοιες καταστάσεις. Αρχικά, οι κοινωνικές ιστορίες με τίτλο «Τι είναι ο σχολικός εκφοβισμός», «Ο νταής και το θύμα», «Πώς αντιδρώ στον σχολικό εκφοβισμό: Βήματα με 'τι κάνω' και 'τι λέω'» παρουσιάζονται η κάθε μια ξεχωριστά, ώστε να κατανοήσει το παιδί τις έννοιες και να αποκτήσει τις κατάλληλες δεξιότητες και στη συνέχεια ως ενιαία ενότητα όλες μαζί. Σκοπός είναι να καταλάβει το παιδί τι είναι εκφοβισμός, ποιοι εκφοβίζουν τα άλλα παιδιά και πώς μπορεί να δράσει με σωστό τρόπο, ώστε να καταφέρει να υπερασπιστεί τον εαυτό του. Οι ιστορίες μπορούν να παρουσιαστούν στη γενική τάξη και να αποτελέσουν αφορμή για συζήτηση αναφορικά με τον σχολικό εκφοβισμό. Οι εν λόγω ιστορίες βασίζονται στις γενικές αρχές αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού (Gray 2015).</p>

Προτεινόμενη Τάξη: Δημοτικό

6. Ο «νταής» και το «θύμα»

<p>ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ</p>	<ul style="list-style-type: none">• να γνωρίσει τι είναι σχολικός εκφοβισμός• να γνωρίζει τα είδη και τις μορφές του σχολικού εκφοβισμού• να μάθει πώς να αντιδράσει όταν εκφοβίζεται• να μάθει πώς μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του• να μάθει πώς να ζητάει βοήθεια• να πάρει αποφάσεις όταν βρεθεί αντιμέτωπο με τον σχολικό εκφοβισμό
<p>ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ</p>	<p>Είναι πολύ σημαντικό το παιδί να γνωρίζει τι είναι ο σχολικός εκφοβισμός και πώς να υπερασπίζεται τον εαυτό του σε τέτοιες καταστάσεις. Αρχικά, οι κοινωνικές ιστορίες με τίτλο «Τι είναι ο σχολικός εκφοβισμός», «Ο νταής και το θύμα», «Πώς αντιδρώ στον σχολικό εκφοβισμό: Βήματα με 'τι κάνω' και 'τι λέω'» παρουσιάζονται η κάθε μια ξεχωριστά, ώστε να κατανοήσει το παιδί τις έννοιες και να αποκτήσει τις κατάλληλες δεξιότητες και στη συνέχεια ως ενιαία ενότητα όλες μαζί. Σκοπός είναι να καταλάβει το παιδί τι είναι εκφοβισμός, ποιοι εκφοβίζουν τα άλλα παιδιά και πώς μπορεί να δράσει με σωστό τρόπο, ώστε να καταφέρει να υπερασπιστεί τον εαυτό του. Οι ιστορίες μπορούν να παρουσιαστούν στη γενική τάξη και να αποτελέσουν αφορμή για συζήτηση αναφορικά με τον σχολικό εκφοβισμό. Οι εν λόγω ιστορίες βασίζονται στις γενικές αρχές αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού (Gray 2015).</p>

Προτεινόμενη Τάξη: Δημοτικό

7. Πώς αντιδρώ στον σχολικό εκφοβισμό Βήματα με το «τι κάνω» και «τι λέω»

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να γνωρίσει τι είναι σχολικός εκφοβισμός
- να γνωρίζει τα είδη και τις μορφές του σχολικού εκφοβισμού
- να μάθει πώς να αντιδράσει όταν εκφοβίζεται
- να μάθει πώς μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του
- να μάθει πώς να ζητάει βοήθεια
- να πάρει αποφάσεις όταν βρεθεί αντιμέτωπο με τον σχολικό εκφοβισμό

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Είναι πολύ σημαντικό το παιδί να γνωρίζει τι είναι ο σχολικός εκφοβισμός και πώς να υπερασπίζεται τον εαυτό του σε τέτοιες καταστάσεις. Αρχικά, οι κοινωνικές ιστορίες με τίτλο «Τι είναι ο σχολικός εκφοβισμός», «Ο νταής και το θύμα», «Πώς αντιδρώ στον σχολικό εκφοβισμό: Βήματα με 'τι κάνω' και 'τι λέω'» παρουσιάζονται η κάθε μια ξεχωριστά, ώστε να κατανοήσει το παιδί τις έννοιες και να αποκτήσει τις κατάλληλες δεξιότητες και στη συνέχεια ως ενιαία ενότητα όλες μαζί. Σκοπός είναι να καταλάβει το παιδί τι είναι εκφοβισμός, ποιοι εκφοβίζουν τα άλλα παιδιά και πώς μπορεί να δράσει με σωστό τρόπο, ώστε να καταφέρει να υπερασπιστεί τον εαυτό του. Οι ιστορίες μπορούν να παρουσιαστούν στη γενική τάξη και να αποτελέσουν αφορμή για συζήτηση αναφορικά με τον σχολικό εκφοβισμό. Οι εν λόγω ιστορίες βασίζονται στις γενικές αρχές αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού (Gray 2015).

Προτεινόμενη Τάξη: Δημοτικό

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗ- ΜΑΤΩΝ

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

- Το άγχος και πώς το διαχειρίζομαι
- Πώς αποφεύγω τον θυμό μου
- Πώς αποφεύγω έναν καυγά
- Πώς λέω όχι
- Πώς αντιδρώ αν δεν θέλω να κάνω κάτι
- Η διαχείριση του ξεσπάσματος
- Το πένθος
- Το διαζύγιο των γονιών μου

4.2 Κοινωνικές Ιστορίες για την Πρόληψη Ασθενειών και τα Ατυχήματα

1. Γιατί είναι σημαντικό να κάνω εμβόλιο

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να γνωρίζει εκ των προτέρων τι θα συμβεί κατά τη διάρκεια του εμβολιασμού• να γνωρίζει τι θα κάνει ο γιατρός κατά τη διάρκεια του εμβολίου• να είναι προετοιμασμένο ότι μπορεί να πονέσει εάν κάνει ένα εμβόλιο• να μάθει να βρίσκει τρόπους να καθησυχάζει τον εαυτό του κατά τη διάρκεια του εμβολιασμού• να ανακουφιστεί ότι θα περάσει ο πόνος
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Η κοινωνική ιστορία εντάσσεται στη σειρά εξελικτικών ιστοριών με τίτλους «Γιατί είναι σημαντικό να κάνω εμβόλιο», «Τι συμβαίνει τη στιγμή του εμβολιασμού», «Τι θα συμβεί μετά τον εμβολιασμό». Μπορεί να διαβαστεί κάθε μια ξεχωριστά ή ως μια ενιαία ενότητα.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

2. Τι συμβαίνει τη στιγμή του εμβολιασμού

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να γνωρίζει εκ των προτέρων τι θα συμβεί κατά τη διάρκεια του εμβολιασμού• να γνωρίζει τι θα κάνει ο γιατρός κατά τη διάρκεια του εμβολίου• να είναι προετοιμασμένο ότι μπορεί να πονέσει εάν κάνει ένα εμβόλιο• να μάθει να βρίσκει τρόπους να καθησυχάζει τον εαυτό του κατά τη διάρκεια του εμβολιασμού• να ανακουφιστεί ότι θα περάσει ο πόνος
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Η κοινωνική ιστορία εντάσσεται στη σειρά εξελικτικών ιστοριών με τίτλους «Γιατί είναι σημαντικό να κάνω εμβόλιο», «Τι συμβαίνει τη στιγμή του εμβολιασμού», «Τι θα συμβεί μετά τον εμβολιασμό». Μπορεί να διαβαστεί κάθε μια ξεχωριστά ή ως μια ενιαία ενότητα.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

3. Τι θα συμβεί μετά τον εμβολιασμό

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να γνωρίζει εκ των προτέρων τι θα συμβεί κατά τη διάρκεια του εμβολιασμού
- να γνωρίζει τι θα κάνει ο γιατρός κατά τη διάρκεια του εμβολίου
- να είναι προετοιμασμένο ότι μπορεί να πονέσει εάν κάνει ένα εμβόλιο
- να μάθει να βρίσκει τρόπους να καθησυχάζει τον εαυτό του κατά τη διάρκεια του εμβολιασμού
- να ανακουφιστεί ότι θα περάσει ο πόνος

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Η κοινωνική ιστορία εντάσσεται στη σειρά εξελικτικών ιστοριών με τίτλους «Γιατί είναι σημαντικό να κάνω εμβόλιο», «Τι συμβαίνει τη στιγμή του εμβολιασμού», «Τι θα συμβεί μετά τον εμβολιασμό». Μπορεί να διαβαστεί κάθε μια ξεχωριστά ή ως μια ενιαία ενότητα.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

4. Ένα σοβαρό ατύχημα στο σχολείο

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να ζητάει βοήθεια σε περίπτωση ατυχήματος
- να διαχειρίζεται μια δύσκολη στιγμή ατυχήματος
- να μην αναστατώνεται όταν χτυπάει

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

ΠΡΟΛΗΨΗ ΑΣΘΕΝΕΙΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

- Η αρρώστια και πώς νιώθω (πόνος, πονοκέφαλος, αιμορραγία, ζαλάδα, εμετός, κρυολόγημα, πυρετός)
- Το κάταγμα
- Το έγκαυμα
- Επίσκεψη στον γιατρό
- Επίσκεψη στον οδοντίατρο
- Το νοσοκομείο
- Τι είναι η ιατρική εξέταση
- Εγχείρηση
- Η πρόληψη των ατυχημάτων
- Η εξέταση αίματος

4.3 Κοινωνικές Ιστορίες για τη Διαχείριση Κινδύνων

1. Τι είναι ο σεισμός

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να μάθει για τον σεισμό• να μάθει να αναγνωρίζει πότε γίνεται σεισμός• να κατανοήσει τι είναι η άσκηση σεισμού• να θυμάται τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει όταν γίνει μια άσκηση σεισμού ή αληθινός σεισμός
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Οι κοινωνικές ιστορίες με τίτλο «Τι είναι σεισμός», «Γιατί κάνουμε άσκηση σεισμού στο σχολείο», «Τι κάνω την ώρα της άσκησης σεισμού», «Τι χρειάζεται να κάνω αν γίνει σεισμός (Βήματα σεισμού)» αποτελούν μια ενότητα, ωστόσο καλό θα ήταν να παρουσιαστούν σταδιακά στο παιδί ή στην τάξη.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

2. Γιατί κάνουμε άσκηση σεισμού στο σχολείο

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να μάθει για τον σεισμό• να μάθει να αναγνωρίζει πότε γίνεται σεισμός• να κατανοήσει τι είναι η άσκηση σεισμού• να θυμάται τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει όταν γίνει μια άσκηση σεισμού ή αληθινός σεισμός
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Οι κοινωνικές ιστορίες με τίτλο «Τι είναι σεισμός», «Γιατί κάνουμε άσκηση σεισμού στο σχολείο», «Τι κάνω την ώρα της άσκησης σεισμού», «Τι χρειάζεται να κάνω αν γίνει σεισμός (Βήματα σεισμού)» αποτελούν μια ενότητα, ωστόσο καλό θα ήταν να παρουσιαστούν σταδιακά στο παιδί ή στην τάξη.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

3. Τι κάνω την ώρα της άσκησης σεισμού

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να μάθει για τον σεισμό• να μάθει να αναγνωρίζει πότε γίνεται σεισμός• να κατανοήσει τι είναι η άσκηση σεισμού• να θυμάται τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει όταν γίνει μια άσκηση σεισμού ή αληθινός σεισμός
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Οι κοινωνικές ιστορίες με τίτλο «Τι είναι σεισμός», «Γιατί κάνουμε άσκηση σεισμού στο σχολείο», «Τι κάνω την ώρα της άσκησης σεισμού», «Τι χρειάζεται να κάνω αν γίνει σεισμός (Βήματα σεισμού)» αποτελούν μια ενότητα, ωστόσο καλό θα ήταν να παρουσιαστούν σταδιακά στο παιδί ή στην τάξη.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

4. Τι χρειάζεται να κάνω αν γίνει σεισμός (Βήματα σεισμού)

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	<ul style="list-style-type: none">• να μάθει για τον σεισμό• να μάθει να αναγνωρίζει πότε γίνεται σεισμός• να κατανοήσει τι είναι η άσκηση σεισμού• να θυμάται τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει όταν γίνει μια άσκηση σεισμού ή αληθινός σεισμός
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	Οι κοινωνικές ιστορίες με τίτλο «Τι είναι σεισμός», «Γιατί κάνουμε άσκηση σεισμού στο σχολείο», «Τι κάνω την ώρα της άσκησης σεισμού», «Τι χρειάζεται να κάνω αν γίνει σεισμός (Βήματα σεισμού)» αποτελούν μια ενότητα, ωστόσο καλό θα ήταν να παρουσιαστούν σταδιακά στο παιδί ή στην τάξη.

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

**ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΚΙΝΔΥΝΩΝ:
ΣΕΙΣΜΟΣ**

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

- Τι είναι η πυρκαγιά
- Άσκηση πυρκαγιάς στο σχολείο
- Τι είναι τα ακραία καιρικά φαινόμενα:
- Ποια είναι τα ακραία καιρικά φαινόμενα
- Άσκηση ακραίων καιρικών φαινομένων στο σχολείο
- Η διακοπή ρεύματος
- Η ηλεκτροπληξία
- Τι κάνω όταν με πλησιάσει ένας ξένος
- Πώς να ζητήσω ή να καλέσω σε βοήθεια
- Η εκκένωση ενός χώρου

4.5 Κοινωνικές Ιστορίες για την Αλλαγή Ρουτίνας και τη Διαχείριση Απρόοπτων Καταστάσεων

1. Τι σημαίνει η αλλαγή μιας ρουτίνας

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να διαχειρίζεται τις αλλαγές σε μια ρουτίνα
- να κατανοήσει τι σημαίνει ρουτίνα
- να μάθει πώς να διαχειρίζεται τα συναισθήματά του στην αλλαγή ρουτίνας

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

2. Τι συμβαίνει όταν λείπει η δασκάλα μου

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να διαχειρίζεται την αλλαγή της δασκάλας
- να κατανοήσει ότι συνήθως είναι παροδική η αλλαγή

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

3. Πώς μαθαίνω από τα λάθη μου

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να κατανοήσει ότι μπορεί να κάνει λάθη
- να κατανοήσει ότι όλοι οι άνθρωποι κάνουν λάθη
- να κατανοήσει ότι από τα λάθη μπορεί να μάθει

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

4. Η εκδρομή που ακυρώθηκε ξαφνικά

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να διαχειρίζεται την αλλαγή σε μια προγραμματισμένη εκδρομή που την περιμένει
- να μάθει πώς να διαχειρίζεται τα συναισθήματά του σε αυτήν την αλλαγή

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Η ιστορία μπορεί να διαβαστεί μέσα στη γενική τάξη.

5. Τι κάνω αν χάσω τη μαμά μου στην παιδική χαρά

<p>ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • να εκπαιδευτεί σχετικά με το τι πρέπει να κάνει αν χάσει τον γονιό του στην παιδική χαρά • να διατηρήσει την ψυχραιμία του αν χάσει τον γονιό του σε έναν ανοιχτό ή κλειστό χώρο • να μην ακολουθήσει κάποιον ξένο • να απευθυνθεί σε κάποιον για βοήθεια
<p>ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ</p>	<p>Οι κοινωνικές ιστορίες με τίτλο «Τι κάνω αν χάσω τη μαμά μου σε ένα σούπερ μάρκετ», «Τι κάνω αν χάσω τη μαμά μου στην παιδική χαρά» στοχεύουν να εκπαιδεύσουν το παιδί στο σωστό τρόπο αντίδρασης, σε περίπτωση που χάσει τον γονιό του σε έναν χώρο. Στον παρόντα Οδηγό παρουσιάζονται δύο ιστορίες: η μία παρουσιάζει την περίπτωση όπου το παιδί χάνεται σε εξωτερικό χώρο και η άλλη την περίπτωση όπου το παιδί χάνεται σε κλειστό χώρο. Είναι σημαντικό το παιδί να εκπαιδευτεί σε διαφορετικές αλλά παρόμοιες καταστάσεις, για να μπορέσει να κατανοήσει και να γενικεύσει τα βήματα που θα ακολουθήσει (Αλεβίζος, 2018). Οι ιστορίες μπορούν να εφαρμοστούν στη γενική τάξη και να ακολουθήσουν παιχνίδια ρόλων και άλλες αντίστοιχες δράσεις. Καλό θα είναι να παρουσιαστούν ταυτόχρονα από τους γονείς στο σπίτι και να έχει γίνει προσομοίωση της ιστορίας με τα βήματα που θα ακολουθήσει το παιδί σε ανοιχτό και σε κλειστό χώρο.</p>

6. Τι κάνω αν χάσω τη μαμά μου στο σούπερ μάρκετ

<p>ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • να εκπαιδευτεί σχετικά με το τι πρέπει να κάνει αν χάσει τον γονιό του στο σούπερ μάρκετ • να διατηρήσει την ψυχραιμία του αν χάσει τον γονιό του σε έναν ανοιχτό ή κλειστό χώρο • να μην ακολουθήσει κάποιον ξένο • να απευθυνθεί σε κάποιον για βοήθεια
<p>ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ</p>	<p>Οι κοινωνικές ιστορίες με τίτλο «Τι κάνω αν χάσω τη μαμά μου σε ένα σούπερ μάρκετ», «Τι κάνω αν χάσω τη μαμά μου στην παιδική χαρά» στοχεύουν να εκπαιδεύσουν το παιδί στο σωστό τρόπο αντίδρασης, σε περίπτωση που χάσει τον γονιό του σε έναν χώρο. Στον παρόντα Οδηγό παρουσιάζονται δύο ιστορίες: η μία παρουσιάζει την περίπτωση όπου το παιδί χάνεται σε εξωτερικό χώρο και η άλλη την περίπτωση όπου το παιδί χάνεται σε κλειστό χώρο. Είναι σημαντικό το παιδί να εκπαιδευτεί σε διαφορετικές αλλά παρόμοιες καταστάσεις, για να μπορέσει να κατανοήσει και να γενικεύσει τα βήματα που θα ακολουθήσει (Αλεβίζος, 2018). Οι ιστορίες μπορούν να εφαρμοστούν στη γενική τάξη και να ακολουθήσουν παιχνίδια ρόλων και άλλες αντίστοιχες δράσεις. Καλό θα είναι να παρουσιαστούν ταυτόχρονα από τους γονείς στο σπίτι και να έχει γίνει προσομοίωση της ιστορίας με τα βήματα που θα ακολουθήσει το παιδί σε ανοιχτό και σε κλειστό χώρο.</p>

7. Τι κάνω αν χαλάσει το αγαπημένο μου παιχνίδι

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- να μάθει να διαχειρίζεται το συναίσθημά του, όταν χαλάσει ένα παιχνίδι του
- να βρίσκει λύση για το παιχνίδι που χάλασε
- να μάθει να ζητά βοήθεια

Προτεινόμενες Τάξεις: Νηπιαγωγείο, Δημοτικό

Ενδεικτική λίστα με προτεινόμενες Κοινωνικές Ιστορίες

- Πώς λύνω ένα πρόβλημα
- Πώς βρίσκω εναλλακτικές λύσεις και πώς να επιλέξω την καλύτερη
- Τι κάνω αν λερώσω ή βρέξω ξαφνικά τα ρούχα μου
- Τι κάνω αν χαλάσει το αυτοκίνητο, το σχολικό ή άλλο μεταφορικό μέσο
- Τι κάνω αν συμβεί ένα ατύχημα στο δρόμο
- Χάνω ένα παιχνίδι ή ένα αντικείμενο
- Τι κάνω αν ξεχάσω ένα παιχνίδι ή αντικείμενο

ΑΛΛΑΓΗ
ΡΟΥΤΙΝΑΣ
ΑΠΡΟΟΠΤΕΣ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αλεβίζος, Σ. (2018). *Το Παπάκι Πάει. Ενα πρόγραμμα ευαισθητοποίησης παιδιών σε θέματα εξαφάνισεων και αρπαγών*. Αθήνα: Το χαμόγελο του παιδιού.
- Αλευρά Ό. (2007). *Κοινωνικές Ιστορίες στο Η κοινωνική ένταξη σε σχολείο και η μετάβαση σε χώρο εργασίας για τα άτομα στο φάσμα του αυτισμού: Θεωρητικά ζητήματα και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις*, Επιμ. Σοφία Μαυροπούλου, Θεσσαλονίκη: Γράφημα.
- Γενά, Α. (2002). Ενταξιακό πρόγραμμα φοίτησης ενός παιδιού με αυτισμό στο κοινό σχολείο: μεθοδολογία και θεραπευτικά αποτελέσματα. Στο Ε. Κούρτη (επιμ.), *Η έρευνα στην προσχολική εκπαίδευση*, τόμος Γ', σελ. 313-322. Αθήνα: Τυπωθήτω – Δαρδανός.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2004α). *Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις, Α' Θεωρία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α.(2004β). *Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις, Β' Πράξη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Harpe, F. (2003). *Αυτισμός, Σύγχρονη ψυχολογική θεώρηση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Θαλάσσης, Ν. (2006). *Σεισμοί: Τι είναι και πώς τους αντιμετωπίζουμε. Ενα εκπαιδευτικό βοήθημα για παιδιά ηλικίας 8-15 ετών*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Καλύβα, Ε. (2005). *Αυτισμός εκπαιδευτικές και θεραπευτικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Κουσκούνα-Τσιμπιδάρου, Β., Πετρόπουλος, Ν., & Τσουνάκος, Θ. (2005). *Ζω με τους σεισμούς. Μαθαίνω & προστατεύομαι*. Αθήνα: Πατάκη.
- Μαρνελάκης, Μ. (2008). *Γράφω κείμενα εύκολα στην ανάγνωση και στην κατανόηση με τη χρήση της μεθόδου Easy to read*. Ανακτήθηκε στις 20-7-2017 από http://www.esepa.gr/images/stories/easy_to_read.pdf
- Μαυροπούλου Σ., (2007). *Η κοινωνική ένταξη σε σχολείο και η μετάβαση σε χώρο εργασίας για τα άτομα στο Φάσμα του Αυτισμού: Θεωρητικά ζητήματα και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις*. Βόλος: Εκδόσεις Γράφημα.
- Μαυροπούλου, Σ. (2006). Βασικές αρχές και μέθοδοι της δομημένης διδασκαλίας για τα άτομα στο φάσμα του αυτισμού. Στο Σ. Νότας & Μ. Νικολαΐδου (Επιμ.), *Αυτισμός - Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές. Ολιστική Διεπιστημονική Προσέγγιση - Πρακτικά Δημερίδας* (σελ. 81-87). Αθήνα: Εκδόσεις Βήτα.
- Οργανισμός Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας (2008). *Μαθαίνοντας για το Σεισμό και τα μέτρα προστασίας. Οδηγίες για Ατομα με Αναπηρία ΑμεΑ*. Χ. Κουντρουμίχου (Επιμ.). Αθήνα: ΟΑΣΠ.
- Οργανισμός Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας (2015). *Σχέδιο Μνημονίου Ενεργειών για τη Διαχείριση του Σεισμικού Κινδύνου σε Σχολική Μονάδα*. (Ασημίνα Κούρου Επιμ.). Αθήνα: ΟΑΣΠ
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003). *Αναλυτικά προγράμματα Σπουδών για μαθητές με αυτισμό*. Αθήνα: Π.Ι.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2004). *Αναλυτικά προγράμματα Σπουδών για μαθητές με ελαφρά και μέτρια Νοητική Υστέρηση*. Αθήνα: Π.Ι.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2004). *Αναλυτικά προγράμματα Σπουδών για μαθητές με βαριά Νοητική Υστέρηση*. Αθήνα: Π.Ι.

- Παπαζάχος, Β. (2001). Σεισμοί και μέτρα προστασίας. Στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Ηρώ Μυλωνάκου-Κεκέ Επιμ.), *Βλέπω το σημερινό κόσμο, «Πολυθεματικό» βιβλίο Δημοτικού Σχολείου για την Ευέλικτη Ζώνη* (σσ. 148-156). Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.
- Smith, C. (2016). *Κοινωνικές Ιστορίες. Από το σχεδιασμό στη γραφή. Πρακτικές παρέμβασης στον αυτισμό* (επιμ. Καραντάνος, Γ., Μετ. Γαλυφιανάκη, Β.) Αθήνα: Κωσταντάρας.
- ΥΠΕΠΘ, (2004). Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. *Τμήμα Ειδικής Αγωγής. Χαρτογράφηση-Αναλυτικά Προγράμματα Ειδικής Αγωγής*. Ανακτήθηκε από: http://www.pi-schools.gr/special_education/xartografisi/hartographisi-part1.pdf
- Wing, L. (2000). *Το Αυτιστικό Φάσμα. Ενας οδηγός για γονείς και επαγγελματίες*. Αθήνα: Ελληνική Εταιρία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Adams, L., Gouvousis, A., VanLue, M., & Waldron, C. (2004). Social story intervention: Improving communication skills in a child with an autism spectrum disorder. *Focus on Autism and other developmental Disabilities*, 19(2), 87-94.
- Barry, L. M., & Burlew, S. B. (2004). Using social stories to teach choice and play skills to children with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 19(1), 45-51.
- Barry, L. M., & Burlew, S. B. (2004). Using social stories to teach choice and play skills to children with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 19(1), 45-51.
- Bledsoe, R., Smith, B., & Simpson, R. L. (2003). Use of a social story intervention to improve mealtime skills of an adolescent with Asperger syndrome. *Autism*, 7(3), 289-295.
- Chan, J. M., & O'Reilly, M. F. (2008). A Social Stories intervention package for students with autism in inclusive classroom settings. *Journal of applied behavior analysis*, 41(3), 405-409.
- Crozier, S., & Sileo, N. M. (2005). Encouraging positive behavior with social stories: An intervention for children with autism spectrum disorders. *Teaching Exceptional Children*, 37(6), 26-31.
- Delano, M., & Snell, M. E. (2006). The effects of social stories on the social engagement of children with autism. *Journal of positive behavior interventions*, 8(1), 29-42.
- COI, Department of Health, (2010). *Making written information easier to understand for people with learning disabilities*. Ανακτήθηκε στις 5-6-2017 από <http://odi.dwp.gov.uk/docs/iod/easy-read-guidance.pdf>
- Erangy, K. (2001). Using social stories as a parent of a child with an ASD. *Good Autism Practices*, 2(1), 26-29.
- European Commission, Inclusion Europe, (2009). *Information for all. European standards for making information easy to read and understand*. Ανακτήθηκε στις 5-6-2017 από <http://www.inspiredservices.org.uk/Information%20for%20all.pdf>
- Fryxell, D., & Kennedy, C. H. (1995). Placement along the continuum of services and its impact on students' social relationships. *Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps*, 20(4), 259-269.

- Gray, C. & Garand, J.D. (1993). Social stories: Improving responses of students with autism with accurate social information. *Focus on Autistic Behavior*, 8, 1-10.
- Gray, C. & White, A.L. (2002). *My social stories book*. Α' έκδοση. United Kingdom: Jessica Kingsley Publishers
- Gray, C. (1998). Social Stories and comic strip conversations with students with Asperger Syndrome and High - functioning Autism. *Asperger Syndrome and High - functioning Autism*, 167 - 198.
- Gray, C. (2004). Social stories 10.0: The new defining criteria and guidelines. *Jenison Autism Journal*, 15(4), 2-21.
- Gray, C. (2010). *The new social story book*. USA: Future Horizons.
- Gray, C. A. (1995). *Teaching children with autism to "read" social situations*. *Teaching children with autism: Strategies to enhance communication and socialization*, 219-242.
- Gray, C. A., & Garand, J. D. (1993). Social stories: Improving responses of students with autism with accurate social information. *Focus on autistic behavior*, 8(1), 1-10.
- Gresham, F. M. (1997). Social competence and students with behaviour disorders: Where we've been, where we are, and where we should go. *Education and Treatment of Children*, 20, 233-249.
- Gumpel, T. (1994). Social competence and social skills training for persons with mental retardation: An expansion of a behavioral paradigm. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 29(3), 194-201.
- Karal, M. A., & Wolfe, P. S. (2018). Social Story Effectiveness on Social Interaction for Students with Autism: A Review of the Literature. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 53(1), 44-58.
- Kuttler, S., Myles, B. S., & Carlson, J. K. (1998). The use of social stories to reduce precursors to tantrum behavior in a student with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 13(3), 176-182.
- Leach, D., & Duffy, M. L. (2009). Supporting students with autism spectrum disorders in inclusive settings. *Intervention in School and Clinic*, 45(1), 31-37.
- Lorimer, P. A., Simpson, R. L., Smith Myles, B., & Ganz, J. B. (2002). The use of social stories as a preventative behavioral intervention in a home setting with a child with autism. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 4(1), 53-60.
- Moffat, E. (2001). Writing social stories to improve students' social understanding. *Good Autism Practices*, 2(1), 3-27.
- More, C. M. (2012). Social Story and young children: Strategies for teachers. *Intervention in School and Clinic*, 47(3), 167-174.
- O'Neill, R. E., Albin, R. W., Storey, K., Horner, R. H., & Sprague, J. R. (2015). *Functional assessment and program development*. Nelson Education.
- Quill, K. A. (1995). Visually cued instruction for children with autism and pervasive developmental disorders. *Focus on Autistic Behavior*, 10(3), 10-20.
- Quilty, K. M. (2007). Teaching Paraprofessionals How to Write and Implement Social Stories for Students With Autism Spectrum Disorders. *Remedial & Special Education*, 28(3), 182-189.
- Rao P. A, Beidel C. D., & Murray, J. (2008). Social Skills Interventions for Children with Asperger's Syndrome or High-Functioning Autism: A Review and Recommendations. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 38 (2), 353-361.

- Reynhout, G., & Carter, M. (2009). The use of social stories by teachers and their perceived efficacy. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 3(1), 232-251.
- Rowe, C. (1998). Do social stories benefit children with autism in mainstream primary school? *British Journal of Special Education*, 16(1), 12-14.
- Rust, J., & Smith, A. (2006). How should the effectiveness of social stories to modify the behaviour of children on the autistic spectrum be tested? Lessons from the literature. *Autism*, 10(2), 125-138.
- Sansosti, F. J., & Powell-Smith, K. A. (2006). Using social stories to improve the social behavior of children with Asperger syndrome. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 8(1), 43-57.
- Scattone, D. (2007). Social Skills Interventions for Children with Autism. *Psychology in the Schools*, 44(7), 717-726.
- Scattone, D., Wilczynski, S. M., Edwards, R. P., & Rabian, B. (2002). Decreasing disruptive behaviors of children with autism using social stories. *Journal of autism and developmental disorders*, 32(6), 535-543.
- Smith, C. (2001). Using Social Stories with children with autistic spectrum disorders: An evaluation. *Good Autism Practice*, 2, 16-25.
- Smith, C. (2003). *Writing and developing Social Stories: Practical interventions in autism*. Brackley: Speechmark Publishing.
- Spence, S. H. (2003). Social skills training with children and young people: Theory, evidence and practice. *Child and Adolescent Mental Health*, 8(2), 84-96.
- Swaggart, B. L., Gagnon, E., Bock, S. J., Earles, T. L., Quinn, C., Myles, B. S., & Simpson, R. L. (1995). Using social stories to teach social and behavioral skills to children with autism. *Focus on Autistic Behavior*, 10(1), 1-16.
- Thiemann, K. S., & Goldstein, H. (2001). Social stories, written text cues, and video feedback: Effects on social communication of children with autism. *Journal of applied behavior analysis*, 34(4), 425-446.
- Thyer, B. A. (1985). *Single-case experimental designs: Strategies for studying behavior change* (2nd edn). New York: David H. Barlow and Michel Hersen Pergamon Press.
- UNESCO (2007). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. Ανακτήθηκε στις 6-5-2017 από [http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/dsid/dsid.nsf/9EA85834AB487A10C2257A7C002CEDA5/\\$file/Symbasi%20OHE%20kai%20Prwtokollo.pdf3](http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/dsid/dsid.nsf/9EA85834AB487A10C2257A7C002CEDA5/$file/Symbasi%20OHE%20kai%20Prwtokollo.pdf3)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΛΙΣΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

A/A		ΝΑΙ	ΟΧΙ
1	<i>Έχει τεθεί κάποιος στόχος για τη συγγραφή της ΚΙ;</i>		
2	<i>Ο στόχος είναι σαφής και κατανοητός;</i>		
3	<i>Η ΚΙ έχει τίτλο;</i>		
4	<i>Η ΚΙ ακολουθεί τη βασική δομή: πρόλογος, κυρίως θέμα, επίλογος;</i>		
5	<i>Η ΚΙ απαντάει σε όλες τις ερωτήσεις: ποιος, πού, πότε, τι, πώς και γιατί;</i>		
6	<i>Η ΚΙ είναι γραμμένη στο κατάλληλο πρόσωπο και στον κατάλληλο χρόνο;</i>		
7	<i>Η ΚΙ έχει θετικό και καθησυχαστικό ύφος;</i>		
8	<i>Η ΚΙ ακολουθεί τη βασική αναλογία των προτάσεων;</i>		
9	<i>Το είδος εικονογράφησης που χρησιμοποιεί ανταποκρίνεται στο επίπεδο κατανόησης των εικόνων, σκίτσων, φωτογραφιών από τους μαθητές/τις μαθήτριες;</i>		
10	<i>Η ΚΙ ανταποκρίνεται στο μαθησιακό προφίλ του μαθητή ή της μαθήτριας; (επίπεδο κατανόησης, αναγνωστική ικανότητα, τρόπος μάθησης, εύρος προσοχής κ.ά.)</i>		
11	<i>Η ΚΙ ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και στις ικανότητες του μαθητή/της μαθήτριας;</i>		

Το έργο «Καθολικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Προσβάσιμου Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Υλικού» με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5001313 υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020» και συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΕΚΘΕΛΕΤΑΙ ΕΑΥΤΟΥ

Η ζωή μου στο σχολείο

ΙΕΠ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Έρη Παπαμχαλοπούλου

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΕΠΙΧΑΙΡΕΤΑ

Πώς χαιρετάω και πώς αποχαιρετάω

Γεια σας!

ΙΕΠ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Έρη Παπαμχαλοπούλου

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΑΣΚΕΙΤΕ ΑΡΧΗΤΕΣ ΑΠΡΟΣΒΑΣΤΕ ΒΑΡΥΚΕΙΣ

Πώς μαθαίνω από τα λάθη μου

ΙΕΠ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Έρη Παπαμχαλοπούλου

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΕΧΩΜΕΣ ΕΠΙΣΚΕΥΣΕΙΣ

Προετοιμασία πριν από την επίσκεψη στο Μουσείο

ΙΕΠ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Έρη Παπαμχαλοπούλου

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΕΧΩΜΕΝΗ ΖΩΗ

Γιατί είναι σημαντικό να ακούω τις οδηγίες του δασκάλου μου

ΙΕΠ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Έρη Παπαμχαλοπούλου

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΔΙΑΚΕΡΙΣΤΕ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΣΕΛΘΟΣ

Τι κάνω την ώρα της άσκησης σεισμού

Άσκηση για το σεισμό

μέσω ψύχραμιας

καλυπτείται προστατεύω το κεφάλι

ΙΕΠ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Έρη Παπαμχαλοπούλου

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη